

Boomkwekerijen · Pépinières · Nurseries · Vivai · Baumschulen · Viveros

SYLVA · 't Hand 10 · B-9950 Waarschoot · Belgium · Tel.: 09/377.22.17 - 09/377.23.67 · Fax: 09/377.37.37

de Boskrant

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

mei - juli 1995

25

VLAAMSE BOSBOUWVERENIGING
VBV

twemaandelijks tijdschrift · mei - juli 1995 · 25ste jaargang nr. 3 · ISSN 0773 137 X · Afgiftekantoor: 9090 Melle 1

VBV
Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging vzw
Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Controde
09 252 21 13 fax 09 252 54 66
tweemaandelijks tijdschrift - verschijnt 5 maal per jaar
mei - juli 1995 • 25ste jaargang nr. 3
ISSN 0773 137 X • Afgiftekantoor: 9090 Melle 1

Werkten mee aan dit nummer
Willy D’Exelle, Carl De Schepper, Stijn Overloop,
Annemie Clarysse, Wim Buysse, Bernard Van Elegem,
Luc De Keersmacker, Bart Muys, Kris Vandekerkhove,
Geert Sioen en zoals steeds Christel Sabbe

Eindredactie
Wim Buysse, Danny Maddelein, Stijn Overloop

Artikels en berichten
Artikels en berichten kunnen steeds toegezonden
worden naar het adres van de VBV. Zij zullen voor
publikatie aan de redaktieraad voorgelegd worden.
Gedeeltelijke of gehele overname is steeds toegelaten
mits bronvermelding.

Bijdrage
Lidgeld met Boskrant: 450 fr.
Lidgeld met Boskrant + Groene Band: 550 fr.
Lidgeld student met Boskrant + Groene Band: 300 fr.
te storten op rekening 448-3605351-56

Gedrukt op chloorvrij gebleekt kringlooppapier

Foto voorpagina: B. Van Elegem

Redaktioneel69

**Bebossing van landbouwgronden: een nieuw subsidiebesluit
van de Vlaamse regering70**

**Nieuwe subsidieregeling voor bosbeheerswerken
in het Waalse Gewest73**

Wonderjaren
De boer en het bos75

Buitenland
Wayne National Forest, Ohio76

De flora van het Muizenbos81

De Vorte Bossen, natuurreservaat in de bossfeer85

De boswachter vertelt
Boswachterij Maldegem90

Uit de vereniging
Medewerkers gezocht voor eikenprojekt 199593
VBV eert voorzitter93
Studie naar de mogelijkheid om een stadsbos
in het Kortrijkse te realiseren nadert voltooiing94

Uit de provincie
Worden de domeinbossen van Ravels
binnenkort openbaar verkocht ?98
Medewerkers gezocht voor
inventarisatieprojecten99

Sprokkelhout
Derde vergadering van de VN-commissie
voor Duurzame Ontwikkeling101

Een zwarte zondag voor de open ruimte?

Op 18 en 19 mei jl. vond een VBV-reis plaats in Noord-Frankrijk, waarbij we dankzij de degelijke voorbereiding van een ervaren gids een hele reeks interessante bos- en natuurgebieden leerden kennen. Ondertussen stoomde het politieke leven in België op topsnelheid naar de verkiezingen toe. De enige politieke daad tijdens de tweedaagse was de slotzin van een toespraak door de burge-meester van een klein dorpje: ‘Vive la France, vive la Belgique ... et bon appétit.’

Ongeveer 36 uur na de terugkomst vervulden de meeste onderdanen van dit federaal koninkrijk met de ingewikkelde structuur trouw hun verplichte stemrecht. Over de afgelopen kiescampagne kan veel worden gezegd dat niet in de Boskrant thuishoort. Het is in elk geval zeker dat onderwerpen als bos, natuur en open ruimte niet op de voorgrond kwamen.

Het valt niet te ontkennen dat er onder de vorige regeerploeg massa’s werk is verricht. Maar de resultaten kunnen moeilijk wereldschokkend worden genoemd. Er bestaat nog altijd géén groene hoofdstructuur, géén mestaktieplan, géén ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, géén lange termijnplan bosbouw, géén implementatie van EU-verordening 2080, ...

De volgende regering, en in het bijzonder de volgende Vlaamse regering, doet er dan ook goed aan om in de regeringsverklaring over deze onderwerpen klare taal te hanteren. Het volstaat niet om, zoals in de vorige regeringsverklaring, enkele vage zinnen over duurzame ontwikkeling te schrijven.

De Vlaamse Bosbouwvereniging kijkt onder andere met bijzondere aandacht naar de evolutie rond het Fenix-project. Het zal vlug duidelijk worden of 21 mei 1995 al dan niet een zwarte zondag was voor de open ruimte.

WIM BUYSSE
21.05.1995

Bebossing van landbouwgronden: een nieuw subsidiebesluit van de Vlaamse regering.

ANNEMIE CLARYSSE

ingenieur Afdeling Bos en Groen

Reeds in 1992 werd door de Europese Unie de verordening (EEG) 2080/92 van de raad van 30 juni 1992 goedgekeurd, tot instelling van een communautaire steunmaatregel voor bosbouwmaatregelen in de landbouw. De verschillende lidstaten dienden deze verordening om te zetten in hun nationale wetgeving. In België was dit natuurlijk iets moeilijker dan in de andere landen, gezien het ingewikkelde staatsbestel. Recent was dan alles toch bijna in orde. Bijna, want na de principiële goedkeuring van de Vlaamse regering dienden slechts enkele stappen meer gezet te worden. Vlak voor het ter perse gaan van de Boskrant was er echter opnieuw wat vertraging. Het definitieve uitvoeringsbesluit zal naar alle waarschijnlijkheid pas in juni worden goedgekeurd. Gezien er reeds een principiële goedkeuring is van de Vlaamse regering, worden geen grote wijzigingen meer verwacht.

In deze bijdrage geeft ingenieur Annemie Clarysse, die op het hoofdbestuur van de Afdeling Bos en Groen het aspect privé-bos coördineert, reeds een vooruitblik op wat komen zal.

Het nieuw subsidiebesluit.

Het nieuw subsidiebesluit zal voluit noemen: "besluit van de Vlaamse regering betreffende de subsidiëring van de bebossing van landbouwgronden ter uitvoering van de verordening (EEG) 2080/92 van de raad van 30 juni 1992 tot instelling van een communautaire steunmaatregel voor bosbouwmaatregelen in de landbouw". Het is er gekomen in het kader van de Europese landbouwpolitiek en heeft als doel om de produktie-overschotten in de landbouwsector te verminderen door bebossing van landbouwgronden. Door de bebossing wil men ook een bijdrage leveren aan natuurbehoud en aan de bestrijding van het broeikaseffect. Op termijn wordt ook een verbetering van het bosbestand en de houtvoorzieningsgraad nagestreefd.

De administratieve eenheid die zal instaan voor de concrete uitvoering van dit besluit is de Afdeling Bos en

Groen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Onder 'landbouwgrond' in de zin van dit besluit worden alle gronden beschouwd waarvan het landbouwgebruik bijgedragen heeft tot de inkomsten van de exploitant en waarvan het landbouwgebruik niet is stopgezet vóór 31 juli 1992.

De subsidieregeling is er niet alleen voor landbouwers, alhoewel er voor landbouwers in hoofdberoep wel enkele bijkomende premies voorzien zijn. Alle mogelijke eigenaars van landbouwgrond of houders van een zakelijk recht op de grond komen in aanmerking voor de subsidie: zowel openbare als privé-eigenaars, en zowel rechtspersonen als natuurlijke personen. Voorwaarde is wel dat de grond vrij is van pacht.

Voor landbouwgrond die verpacht wordt, kan de pachter zelf een subsidie voor bebossing aanvragen, op voorwaarde dat hij een schriftelijk akkoord heeft van de eigenaar.

Naargelang van de bestemming van de te bebossen grond volgens het gewestplan en/of de ligging in enkele speciale beschermingszones (Vogelrichtlijngebieden en Ramsargebieden) zijn er verschillende adviezen of vergunningen vereist van de gemeente en van de Afdeling Land, de Afdeling Natuur en de Afdeling Bos en Groen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. De beplanting moet ook in overeenstemming zijn met de voorschriften van een eventueel "besluit houdende rangschikking als Landschap". Meer uitleg hierover zal te vinden zijn in een omzendbrief aan de gemeenten en in een brochure.

De subsidie bestaat uit twee delen: een subsidie voor de bebossing zelf en een subsidie voor de onderhoudskosten gedurende de eerste 5 jaar. De oppervlakte van de beplanting moet minstens 0.5 ha bedragen.

De subsidie wordt berekend pro rata van de boomsoortensamenstelling afgerond tot een oppervlakte-eenheid van 1 are. De bedragen variëren van 150.000 BEF/ha voor inlandse eik tot 35.000 BEF/ha voor populier (zie tabel). Voor aanleg van een onderetage is een bijkomende subsidie voorzien van 20.000 BEF/ha.

Voor landbouwers in hoofdberoep die marginale landbouwgrond bebossen is er daar bovenop nog een supplementaire premie (2.000 - 12.000 BEF/ha) voor grote aaneengesloten oppervlaktes bosaanleg (vanaf 3ha). Voor de berekening van de oppervlakte komen aanpalende gronden van andere eigenaars of pachters eveneens in aanmerking waarvoor in hetzelfde jaar een aanvraag wordt ingestuurd. Ook voor aanleg van een omringend mantelstruweel rond een loofboombestand of van een loofhoutsingel rond een naaldboombestand is er een extra premie van 4500 BEF per lopende meter mantellengte voor landbouwers in hoofdberoep die marginale landbouwgrond bebossen.

De subsidie voor de onderhoudskosten gedurende de eerste 5 jaar na de aanplanting varieert van 10.000 BEF/ha per jaar tot 20.000 BEF/ha per jaar.

De EG-verordening 2080/92 voorziet in een steun ter compensatie van inkomensverliezen voor landbouwers in hoofdberoep tengevolge van bebossing van landbouwgronden.

Aangezien deze inkomenssteun niet onder de bevoegdheid van de Vlaamse regering valt, maar wel onder de bevoegdheid van de federale regering, nl. van de minister van landbouw, is deze inkomenssteun niet opgenomen in het besluit van de Vlaamse regering. De federale Minister van Landbouw heeft hierover een apart Ministerieel besluit uitgevaardigd "houdende de invoering van een premie ter compensatie van inkomensverliezen ten gevolge van bebossing van landbouwgrond in uitvoering van de verordening (EEG) 2080/92 tot instelling van een communautaire steunmaatregel voor bosbouwmaatregelen in de landbouw".

De inkomenssteun bestaat uit een jaarlijkse premie gedurende 5 jaar, van 25.000 BEF per hectare met gewestelijke steun beboste landbouwgrond.

In een overeenkomst tussen het federaal Landbouwministerie en de Afdeling Bos en Groen van het Ministerie van de Vlaamse gemeenschap is afgesproken dat de aanvraag voor inkomenssteun tegelijk met de aanvraag voor de bebossingssubsidie bij de Afdeling Bos en Groen kan ingediend worden. De Afdeling Bos en Groen zorgt dan zelf voor het doorsturen van de dossiers naar het federale Landbouwministerie.

De subsidie wordt toegekend bij ministerieel besluit. De uitbetaling van de subsidie voor de bebossing en de onderhoudskosten gebeurt in 2 schijven. Na de aanplanting wordt eerst 60% van de bebossingssubsidie uitbetaald samen met de onderhoudskosten voor de eerste 2 jaar. Drie à vijf jaar na de aanplanting volgt 40% van de bebossingssubsidie en de onderhoudskosten voor het derde tot vijfde jaar. Aan elke uitbetaling gaat een terreincontrole vooraf.

Zodra de eerste uitbetalingsaanvraag aanvaard is, wordt dit gemeld aan het federale landbouwministerie. Vanaf dan zal dit ministerie starten met de jaarlijkse uitbetaling van de premie voor inkomenssteun gedurende 5 jaar.

Door het ondertekenen van de subsidie-aanvraag verbindt de aanvrager zich ertoe het bos niet te kappen of van bestemming te wijzigen gedurende 20 jaar na de aanplanting.

Indien de beboste landbouwgrond gelegen is in agrarisch gebied volgens het gewestplan, voorziet artikel 87, 5de lid van het bosdecreet in uitzondering op de wet op de Ruimtelijke Ordening en de Stedebouw voor privé-eigenaars een soepeler procedure voor het terug in landbouwgebruik nemen van de grond. Bosaanplantingen in agrarisch gebied worden vrijgesteld van vergunningsplicht voor ontbossing gedurende twintig jaar na de aanplanting. Gesubsidieerde bosaanplantingen in agrarisch gebied kunnen dus binnen de 20 jaar na de aanplanting na eenvoudige melding gerooid worden, maar in dat geval dient de reeds uitgekeerde subsidie terugbetaald te worden. Ontbossing na eenvoudige melding is ook mogelijk binnen de 5 jaar na de vergunde exploitatie.

Zoals hoger vermeld werd is drie jaar na goedkeuring van de verordening van de Europese Unie het subsidiebesluit nog steeds niet definitief. Hoewel er meer en meer stemmen opgaan voor meer bos in Vlaanderen, toont de ontstaansgeschiedenis van het besluit dat dit in de praktijk nog altijd niet eenvoudig is.

Lijst van hoofdboomsoorten die in aanmerking komen voor een subsidie om de bebossingskosten te dekken

Klasse I subsidiebedrag 150.000 BEF/ha
Zomereik (*Quercus robur*)²
Wintereik (*Quercus petraea*)²

Klasse II subsidiebedrag 120.000 BEF/ha
Es (*Fraxinus excelsior*)
Beuk (*Fagus sylvatica*)²

Klasse III subsidiebedrag 100.000 BEF/ha
Boskers (*Prunus avium*)
Haagbeuk (*Carpinus betulus*)
Linde (*Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos* en *Tilia x vulgaris*)
Olm (*Ulmus glabra* (syn. *U. scabra*), *Ulmus minor* (syn. *U. campestris*))¹

Klasse IV subsidiebedrag 80.000 BEF/ha
Moerascik (*Quercus palustris*)
Amerikaanse eik (*Quercus rubra*)²
Esdoorn (*Acer pseudoplatanus* en *platanodes*)
Tamme kastanje (*Castanea sativa*)
Gewone pijn (*Pinus sylvestris*)²
Lork (*Larix leptolepis*², *Larix decidua*² en *Larix x eurolepis*)

Klasse V subsidiebedrag 60.000 BEF/ha
Walnoot (*Juglans regia*)
Zwarte els (*Alnus glutinosa*)
Gauwe els (*Alnus incana*)
Berk (*Betula pendula* en *Betula pubescens*)
Wilg (*Salix alba*, *Salix fragilis* en *Salix x rubens*)¹
Abeel (*Populus alba*)
Trilpopulier (*Populus tremula*)
Gauwe abeel (*Populus canescens*)
Valse acacia (*Robinia pseudoacacia*)
Taxus (*Taxus baccata*)
Jeneverbes (*Juniperus communis*)

Klasse VI subsidiebedrag 40.000 BEF/ha
Corsicaanse pijn (*Pinus nigra* var. *corsicana*)²
Douglas (*Pseudotsuga menziesii*)²
Cultuur-populier (*Populus spp.*)² met onderetage

Klasse VII subsidiebedrag 35.000 BEF/ha
Cultuur-populier (*Populus sp.*)² zonder onderetage

- 1 Vergt een voorafgaand advies van het Instituut voor Bos- en Wildbeheer.
- 2 Boomsoorten waarvoor conform het KB van 14 sept. 1973 een attest van herkomst of van goedkeuring vereist is.

Nieuwe subsidieregeling voor bosbeheerswerken in het Waalse Gewest

STUJN OVERLOOP

In het staatsblad van 2 februari 1995 verschenen 3 subsidiëringsbesluiten die in het Waalse gewest een financiële impuls willen geven aan boscigenaars voor een bosbouwkundig verantwoord beheer. Hier volgt een kort overzicht welke bosbeheerswerken de Waalse overheid zo al-lemaal subsidieert.

Het Waalse gewest reikt subsidies uit voor re-spektievelijk verjongings- en bebossingswerken, dunningen, hoogtesnoei. Deze reglementeringen vervangen bestaande regelingen die reeds sinds 1991 en 1992 van kracht waren. Juridisch gezien betreft het hier uitvoeringsbesluiten van het boswetboek van 1854. In de tekst van deze subsidieregeling is ook de Europese verordening 2080/92 betreffende steunregeling voor bosbouwmaatregelen in de landbouw ingepast. Hierdoor kunnen Waalse boeren die landbouwgronden bebossen, in het kader van het uit productie nemen van landbouwgronden (set-aside) steun genieten, naast een inkomenssteun van het federale ministerie van landbouw. Voor deze categorie van grondeigenaars gelden de subsidiemogelijkheden slechts tot 1 augustus 1999.

Bebossing en herbebossing

Voor bebossing en herbebossing wordt een eenmalige subsidie uitgekeerd aan prive-eigenaars en landbouwers die bebossen. Zowel kunstmatige als natuurlijke verjonging valt onder deze regeling. Uit de tekst van het staatsblad valt moeilijk op te maken of deze subsidies ook gelden voor bebossing. Ik neem aan van wel (naar analogie met Vlaamse regeling). Een voorwaarde uit dit besluit om in aanmerking te komen voor subsidiëring is dat de aan te planten soort behoort tot de in het besluit opgesomde loof- of naaldbomen. Bij de loofboomsoorten zitten, behalve de in Vlaanderen gesubsidieerde soorten, ook: Elsbes (*Sorbus torminalis*), hybride walnoot (*Juglans*

intermedia) en Zwarte walnoot (*J. nigra*), Bitternoot (*Carya spp.*), Tulpeboom (*Liriodendron tulipifera*), en heel wat naaldboomsoorten (Fijnspar, Sitkaspar, Zilverden, Reuzezilverden, *Abies procera*, Westerse levensboom (*Thuja plicata*) en Westerse hemlockspar (*Tsuga heterophylla*). Ontbreken in vergelijking met de Vlaamse subsidielijst: Veldesdoorn, Noorse esdoorn, olm, Moerascik, Zwarte populier, abeel, Jeneverbes, Gauwe els, Kraakwilg.

Een tweede voorwaarde om voor subsidie in aanmerking te komen is dat de te beplanten oppervlakte minstens 50 are bedraagt. Voor landbouwzones op het gewestplan die niet aan een bestaand bos palen wordt dit minstens 1 ha. Wat zijn de bedragen? Maximum 75.000 fr./ha voor eik en Beuk, 40.000 voor overig loofhout en 10.000 voor naaldhout en cultuurpopulieren. Wat de subsidies wel ingewikkeld maakt is het feit dat deze maximum bedragen slechts uitbetaald worden als op basis van facturen bewezen wordt dat deze uitgaven werkelijk gedaan zijn. Bovendien zijn voor de verschillende werken bij een verjonging (terreinvoorbereiding, aankoop plantsoen, aanplanting, inboeten, vrijstelling, zuivering) telkens maximum bedragen vastgesteld voor naald- en loofhout. Wanneer je dus bijvoorbeeld enkel een aankoopfactuur van loofboomplantsoen voorlegt kan je voor maximaal 35.000 frank gesubsidieerd worden. Door een combinatie van facturen van de verschillende verjongingswerkzaamheden kan je dus naargelang soort de plafonds van 10.000, 40.000, of 75.000 bereiken. De plantdichtheid is ook bepaald door middel van een minimaal en maximaal aantal per are. Voor Beuk schommelt dat

tussen 16 en 33, voor Elsbes tussen 1 en 6, cultuurpopulieren tussen 1 en 2. Steeds moet de aangeplante soort in overeenstemming zijn met de standplaats. Er wordt in het besluit nadrukkelijk verwezen naar het boek "Fichier ecologiques des essences", waar voor de gesubsidieerde soorten een ecologische fiche is opgemaakt (standplaatsvereisten, groei, fenologie,...). Bovendien moeten de herkomsten betrouwbaar zijn volgens de "Dictionnaire des provenances". Beide publikaties zijn uitgegeven door de afdeling Natuur en Bossen van het ministerie van het Waalse gewest.

Dunningen

Er kan éénmalig in de bedrijfstijd van een bosbestand een subsidie voor dunning bekomen worden. Het bewuste bestand moet een opperhoogte kleiner dan of gelijk aan 13 m hebben. Bij de dunning moet afhankelijk van het stamtal 1/4 tot 1/2 van de stammen gekapt worden. De subsidie bedraagt 8.000 fr./ha (12.000 voor landbouwers onder de regeling van hoger vermelde E.G. verordeningen) met een maximum per aanvraag van 40.000 (60.000) fr. De subsidie wordt uitgereikt ofwel na dunning door eigenaar of bloed- en aanverwanten tot 3de graad, of na dunning door een deskundige mits voorlegging van een faktuur.

Hoogtesnoei

Ook hier wordt éénmalig een subsidie uitgereikt aan dezelfde categorieën eigenaars als hierboven. Deze snoei dient om een takvrije stam te krijgen van minstens 6 m. Hierdoor neemt de houtkwaliteit van de stammen sterk toe. Enkel voor bestanden die een economische toekomstwaarde hebben, wordt een subsidie uitgekeerd. Te snoeien bomen hebben maximaal een omtrek van 70 cm op 1,5 m hoogte. De doorsnede van de te snoeien takken bedraagt maximaal 5 en 7 cm voor respectievelijk naald- en loofhout. De subsidie bedraagt 40 % van bedrag van de uitgevoerde werken met een maximum per boom van 80 of 120 fr. en 240 of 120 bomen per ha, voor respectievelijk naald- en loofbomen. Het bestand is minimum 50 are groot. De toelage per aanvraag kan maximum 100.000 frank belopen. In het kader van de steun voor landbouwers wordt tot 80 % van de kosten gesubsidieerd.

Vlaanderen versus Wallonië

Wanneer we dit subsidiebesluit vergelijken met de Vlaamse subsidieregeling, valt op dat voor de bebossing en herbebossing de bedragen gevoelig lager liggen in Wallonië. Voor de verdere behandeling van de bestanden is in Vlaanderen geen subsidie voorzien, tenzij in het kader van een bosgroepering voor vrijstellingen. De voorwaarden voor de dunningssubsidies zijn wel beperkt tot een bosbouw met hooghout over minimum 50 are oppervlakte en laat geen mogelijkheden voor een kleinschaligere en rustiger dunningsregime, afhankelijk van de soort. De subsidie voor hoogtesnoei is een positieve maatregel die de houtkwaliteit voor de toekomstbomen sterk ten goede komt.

Tegen de bosversnippering is ook een kleine maatregel genomen: personen die tezamen een subsidieaanvraag indienen als aanpalende eigenaars kunnen voor al deze subsidies een toeslag van 2000 fr per persoon bekomen. Bosgroepering blijft beperkt tot een gezamenlijk subsidiedossier. Het belangrijkste verschil is het beheersplan. In Vlaanderen is elke subsidietrekker verplicht tot het opstellen van een beheersplan, tenminste voor complexen van meer dan 5 ha. In Wallonië heeft men gekozen voor een liberaler bosbeheer. Al deze subsidies gaan uit van een vrij klassieke bosbouw. Er is wel een opening gelaten naar een meer natuurgetrouwe bosbouw. Bijmenging van inheemse struiksoorten wordt gesubsidieerd aan 40.000 fr/ha voor maximum 20 % van het aantal planten van de gebruikte hoofdboomsoort.

De subsidiëring voor landbouwers die landbouwgronden bebossen is hiermee in Wallonië een feit. In Vlaanderen wachten we reeds lang op deze maatregelen die een impuls voor bosuitbreiding zouden kunnen betekenen. Europese lidstaten zijn wel verplicht de uitvoering van de verordening 2080 in hun wetgeving in te bouwen. Wallonië is hiermee klaar. De situatie in Vlaanderen wordt elders in deze boskrant besproken.

In elk geval is de socio-economische kontekst in Wallonië sterk verschillend. Er is ook veel meer bos zodat een rechte vergelijking zonder oog voor deze verschillen weinig zinvol is. Daarom heb ik mij beperkt tot de voorstelling van dit subsidiebeleid met de vermelding van de belangrijkste verschillen t.o.v. Vlaanderen.

De boer en het bos

Hieronder geven wij de begeleidende tekst bij de uitzending "Voor Boer en Tuinder" van 5 en 12 oktober 1980 over "Bosbouw". Deze tekst werd ook opgenomen in "De Boer" en in "Landbouwleven" van 3 oktober.

Wanneer de primitieve mens voor het eerst doordrong tot onze gewesten, waren deze nog volledig met bos bedekt. De eerste bevolkingsgroepen - uiteraard nomaden - leefden van jacht, visvangst en het verzamelen van zaden, bessen, wortels en andere eetbare plantendelen. Hun invloed op het bos was gering, maar hierin kwam verandering van zodra een vaste woonplaats werd gekozen. Toen moest het bos plaatselijk gerooid worden (plaatsnaam op "rode") om de nodige woonruimte te verkrijgen. Het overblijvende bos, schijnbaar nog onbeperkt voorhanden, leverde voeding, brandmateriaal en geriefhout.

Van zodra de bevolking redelijk welvarend werd en toenam, werd de afstand tot de voedselbron steeds groter en was zij weldra ook ontoereikend. Daarom werden zaden van nuttige planten, die in en rond het bos groeiden, geoogst en in de omgeving van de woonsteden uitgezaaid op steeds groter wordende oppervlakten. Aldus ontstond de akkerbouw. De domesticatie van in het wild levende dieren en de uitbreiding van de veestapel deed een nieuw bevoorradingsprobleem ontstaan.

Het werd opgelost door het bos als beweidingsplaats te gebruiken of door het bos in brand te steken om grasland te winnen.

Gedurende vele eeuwen bleef een innige band tussen land- en bosbouw bestaan. De landbouwer was wellicht ook de eerste bosbouwer; hij had belang bij het bos, dat hem vele nuttige produkten leverde; in latere tijden verwierf hij gebruiksrechten in het bos, vooral in verband met beweiding en houtwinning. In zeer veel streken, vooral in gebergten, bleef deze binding bestaan tot op onze dagen. (...) In de laagvlakten daarentegen ging de directe band tussen de landbouw en de bosbouw meestal verloren. Zelfs ontstond vaak een spanningsrelatie, gekenmerkt door wederzijds wantrouwen en concurrentie om bodemruimte. Nochtans kan niet ontkend worden, dat tussen land-

en bosbouw talrijke punten van overeenstemming bestaan en dat zij een ruim gemeenschappelijk werkingsgebied hebben. Beide zijn primaire producenten van onmisbare grondstoffen, waarvoor zij karig worden beloond. Zij brengen belangrijke transformatie- en verdelingsectoren op gang, die vaak hoge winsten weten te verwezenlijken. Landbouwer en bosbouwer werken in relatieve isolering. Hun activiteit vindt doorgang op het platteland, in de groene zone en in bestendig contact met het natuurgebeuren. Het werkelijk kapitaal, waarmee zij werken, is de bodem, die moet beschermd worden tegen erosie en uitputting, en hun eigen arbeid, die moeizaam is en zeer wisselvallige omstandigheden doorgaat. Landbouw en bosbouw zijn de echte landschapsvormers. Zij hebben de natuur leren kennen en beschermen nog vooral hiervoor belangstelling bestond in ruimere kring.

(...)

De landbouwer heeft trouwens dezelfde algemene belangen als elke mens. Ook voor hem heeft een evenwichtig landschap betekenis; luchtvervuiling is een probleem, waarmee ook de landbouw af te rekenen heeft; ecologische stabiliteit is een basisvoorwaarde voor elk landbouwbedrijf. Tenslotte houdt ook de boer van een mooie omgeving en kan het boombestand bijdragen tot de verfraaiing van erven. Hout is een bron van energievoorziening, waarmee steeds meer rekening zal moeten worden gehouden. De boomkweekerij kan binnen het bereik van het traditionele landbouwbedrijf worden gebracht.

Ook de boer zal naar de toekomst kijken en beseffen dat het bos steeds zeldzamer en daardoor steeds waardevoller wordt. De functies die het te vervullen heeft worden talrijker en veelzijdiger. Binnen vrij afdienbare tijd is het zelfs denkbaar, dat het bos een belangrijke rol zal gaan spelen inzake voedselvoorziening voor mens en dier. Op dat moment wordt de kring opnieuw gesloten en de enge band tussen land- en bosbouw hersteld.

V.B.V. Berichten 10de jaargang nr. 10.
December 1980

Wayne National Forest, Ohio

BART MUYS

In Boskrant 22 (5), 1992, beschreven we een aantal bostypes langs de westkust van de Verenigde Staten. Nu gaan we een kijkje nemen in het noordoosten, onder de grote meren. Dit gebied is interessant omdat het dendrologisch de Amerikaanse parallel vormt van de West-Europese loofboombossen.

In het oosten van de Verenigde Staten strekt zich van NO naar ZW de berggordel van de Appalachen uit. Het is een oud massief, dat slechts op enkele plaatsen hoogtes van meer dan 2000 m bereikt (o.a. in Great Smoky Mountains National Park, Tennessee). Ohio ligt reeds ten westen van de bergketen en Wayne National Forest (ZO Ohio) ligt in een heuvelland met een hoogte tussen 200 en 400 m, qua reliëf te vergelijken met onze Condroz. Het bosgebied wordt in het zuiden begrensd door de Ohiorivier, die tevens de grens vormt met West Virginia en Kentucky. De ondergrond bestaat uit zandsteen en schisten, die relatief zure bodems opleveren. Meer naar het westen vindt men kalksteen en dolomiet, wat aanleiding geeft tot goed gebufferde prairiebodems of chernozems.

Het klimaat in het Amerikaanse oosten is uitgesproken continentaal met warme, vochtige zomers, gekenmerkt door hevige donderstormen en bij wijlen zeer strenge winters, doorspekt met sneeuwstormen (blizzards).

Vóór de komst van de Europeanen was het ganse noordoosten van de VS een immens loofbosgebied, dat pas vanaf het huidige west-Ohio en Indiana overging in de prairies. Toen de Europeanen met schepen via de Mississippi en de Ohiorivier de streek koloniseerden, leefden verschillende Indianenvolkeren in het gebied. Hun impact op het woud en zijn boomsoortensamenstelling is moeilijk in te schatten, maar in elk geval beperkt. Ze waren vissers en jagers-verzamelaars en hun activiteiten leidden zelden of niet tot ontbossing. Ook hun voor-

gangers van de Hopewell-cultuur die in het ganse Mississippigebied voorkwam van 200 voor Christus tot rond het jaar 500 hadden zeer beperkte landbouwactiviteiten, die zich concentreerden in riviervalleitjes. Hun handelsactiviteiten strekten zich echter uit tot Yellowstone en de Mexicaanse golf, zodat gedurende eeuwen een net van paden de wouden doorkruiste. In Ohio vormden zij de basis voor het huidige weggennet.

Na de komst van de Europeanen veranderde het gebied in een razendsnel tempo van uitzicht. De ontdekking van ijzererts rond 1820 zorgde voor een pijlsnelle industriële ontwikkeling met een grote energiebehoefte tot gevolg. Dit was de aanzet voor een algehele kaalslag van het woud in Ohio ten behoeve van het brandhout. 50 jaar later begonnen de voorraden reeds te slinken en werd op de steenkool overgeschakeld, die men intussen ontdekt had. Met de grootschalige ontbossingen in de tropen voor ogen zouden we de bosgeschiedenis van de gematigde streken durven vergeten. Tot 1950 was de uitstoot van het broeikasgas CO₂ ten gevolge van ontbossing groter dan ten gevolge van verbranding van fossiele energie. Die ontbossing was voornamelijk in Noord-Amerika te situeren. In amper honderd jaar tijd waren de Europeanen erin geslaagd om alle Indianen te verdrijven, de grote zoogdieren uit te roeien, de houtvoorraad uit te putten en de rivieren in te dammen en te vervuilen.

Overigens nu nog is ontbossing in Ohio, en wellicht in de ganse Verenigde Staten niet gereglementeerd. De

Hopewell Culture

Official Map and Guide

De Indianen van de Hopewell-cultuur kwamen in het Mississippigebied voor van 200 voor Christus tot rond het jaar 500.

meeste bossen in Ohio zijn privébezit. Een stuk bos ontginnen voor landbouwdoeleinden is er geen probleem, hoewel de huidige trend andersom is: marginale landbouwgronden worden spontaan terug bos. En dat gaat zeer snel. Overal zijn resten oud bos te vinden met een rijke boomsoortengarnituur, die kunnen dienen als zaadbron. Bosbegrazing met koeien is een algemeen verschijnsel in het privébos. Bosbouwkundig beheer of regelmatige kappingen komen weinig voor. De eigenaars kappen sporadisch individuele bomen die voor eigen gebruik van nut zijn of kunnen verkocht worden. Gezien na de kaalslagen van de vorige eeuw praktisch alles secundair bos is, komen zelden of nooit oude, dikke, waardevolle bomen voor. Ondanks de grote soortenrijkdom en de complexe menging valt het bosbeeld om deze reden nogal tegen. Interessant is ook dat de meeste bossen, ondanks het eerder zure substraat, een actieve multhumus bezitten. Dat wijst op een snelle afbraak van het bladstrooisel en een betere voedingstoestand dan vele Europese loofbossen op niet-kalkhoudende substraten. Een mogelijke verklaring is enerzijds de grote menging van boomsoorten met verschillende bladkwaliteiten en

anderzijds de andere voorgeschiedenis: de Europese bossen hebben gedurende honderden jaren voedingsstoffen verloren via biomassa-export (hout, strooisel,...) terwijl in de Amerikaanse bossen de nutriëntenkringloop tot in de vorige eeuw goed gesloten was.

Wayne National Forest is een 'klein' domeinbos van 72000 ha in eigendom van de federale overheid (Washington DC), dat nog in volle ontplooiing is. Sedert 1918 wordt getracht om door voortdurende aankopen van partikuliere eigendommen, een uitgestrekt woudgebied te verwerven. Het beheer is in handen van de bosdienst, afhankelijk van het Ministerie van Landbouw. De oorspronkelijke doelstelling was het vrijwaren of herstellen van de houtvoorraden. De huidige doelstelling is veelvuldig en duurzaam bosgebruik met als belangrijkste produkten en diensten hout, water, voeder, wild en recreatie. Elk domeinbos heeft een beheersplan, dat tot stand is gekomen na inspraak van diverse belangengroepen. Bosbouw, zoals we die bij ons kennen is er zeer nieuw, zodat tot op heden weinig of geen ervaring bestaat met diverse boomsoorten en bedrijfsoorten.

Voor lichtboomsoorten, zoals Amerikaanse vogelkers, hickory, den en eik raadt men een gelijkjarig beheer aan (kaalslag, schermslag of overstandsbedrijf); voor schaduwboomsoorten, zoals beuk en esdoorn een ongelijkjarig beheer (plenterstag of femelslag). In de voorlichtingsbrochures aan het publiek wordt uitgelegd dat kaalslag, net zoals alle andere verjongingssystemen, geen verwerpelijke maatregel is, maar de imitatie van een bepaalde fase in de natuurlijke bosontwikkeling, die weliswaar een dramatische impact heeft op het ecosysteem, maar anderzijds kansen creëert voor specifieke boomsoorten en elementen van fauna en flora. Door de verschillende bedrijfssoorten te combineren hoopt men een gevarieerd bos te creëren dat garant staat voor de biodiversiteit.

De oostelijke loofboombossen van Noord Amerika zijn zoals reeds gezegd zeer soortenrijk. Ze bevatten een aantal geslachten die ook in Europa voorkomen, zoals eik, beuk, esdoorn, es, kers, notelaar, olm, plataan, wilg, populier, kastanje, haagbeuk en kornoelje, maar ook een aantal die onbekend zijn aan de Europese flora, zoals Robinia (valse acacia), Gleditsia (Christusdoorn), Carya (hickory of bitternoot), Liriodendron (tulpenboom) en Liquidambar (amberboom). Hieronder worden enkele geslachten en soorten becommentarieerd.

Eikensoorten zijn er in alle maten en gewichten; ze worden ingedeeld in witte eiken met gelobde bladeren, zoals onze Zomereik, en rode eiken met in de herfst roodverkleurende, getande bladeren. De twee boegbeelden van elke groep zijn de Witte eik (*Quercus alba*) en de Noordelijke rode eik (*Quercus rubra*), bij ons welbekend als Amerikaanse eik. Er komt slechts één beuk voor, de Amerikaanse beuk (*Fagus grandifolia*) met bladeren die groter en vooral spitzer zijn dan bij de Europese beuk.

Esdoorns zijn er een zevental, maar de belangrijkste is de Suikeresdoorn (*Acer saccharum*). Zijn blad lijkt enigzins op dat van de Noorse esdoorn, de hoek tussen de vruchtjes is echter veel kleiner. Het sap wordt op grote schaal afgetapt en verkocht als maple syrup, een veelgebruikt boterhambeleg. Verder is hij geliefd voor zijn de-

coratief hout, zijn schaduw en zijn herfstverkleuring. Hij is niet te verwarren met de Zilveresdoorn (*Acer saccharinum*). Deze heeft diep ingesneden bladeren met zilvergrijze onderkant.

De lokale populier is de eastern cottonwood of Amerikaanse zwarte populier (*Populus deltoides*). Na invoer in Europa gaf de kruising van de vrouwelijke *deltoides* met de mannelijke *P. nigra* (Europese zwarte populier) reeds vele decennia terug aanleiding tot talrijke beroemde 'kanadapopulieren', zoals 'Serotina', 'Blauwe van Eksaarde', 'Robusta', enzomeer.

Bij de kersen komen vooral de Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*) en de Virginische vogelkers (*Prunus virginiana*) met bloemen in trossen en de pin cherry (*Prunus pensylvanica*) met bloemen in schermen voor. Over deze soorten leest u meer in Groene Band 91 (1993).

De Amerikaanse walnoot (*Juglans nigra*) is een economisch belangrijke soort omwille van zijn uiterst decoratief hout. Hij is herkenbaar aan zijn donkere, sterk gegroefde schors, zijn lange samengestelde bladeren en de ronde bolsters. In België bleef het bij enkele proefaanplantingen, o.a. in Hallerbos. In Frankrijk wordt hij gepromoot in plantagebosbouw. Hij is zeer veeleisend qua standplaats. Nog van de notenfamilie is de shagbark hickory of bitternoot (*Carya ovata*). Het is een grote boom met een donkere, in verticale repen, afbladderende schors. Het hout is qua technische eigenschappen vergelijkbaar met dat van es, zodat het voor gereedschap en sporttoestellen gebruikt wordt. Jonge hickorytwijgen worden verwerkt tot barbecuesticks, omdat ze het vlees een aangenaam aroma meegeven.

De Westerse of Amerikaanse plataan (*Platanus occidentalis*) is het broertje van de Oosterse plataan (*Platanus orientalis*), afkomstig uit Zuid-Oost Europa. De plataan die onze straten siert is *Platanus x acerifolia*, de kruising tussen beide. De Westerse plataan is zeer algemeen in Wayne National Forest, vooral als pionier op vochtige plaatsen. Eveneens op frisse plaatsen en vooral langs be-

Landschap in Wayne National Forest

ken en rivieren komt de yellow poplar of tulpenboom voor (*Liriodendron tulipifera*). Deze snelle groeier is vaak de hoogste (tot 50 m) en dikste boom in deze bossen.

Zeer talrijk zijn de paardekastanjes. De paardekastanje, ginds buckeye genoemd, is het symbool van de staat Ohio. Twee soorten met gele bloemen komen voor. De Pavia of rode paardekastanje is afkomstig uit de zuidoostelijke staten. De Amerikaanse soorten hebben kleinere bladeren dan de Zuid-Europese paardekastanje en hebben meestal slechts 5 in plaats van 7 blaadjes.

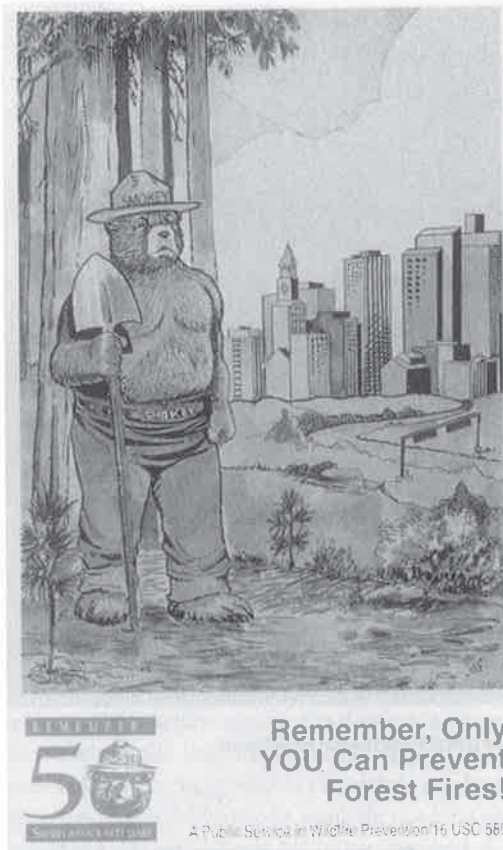
Nog enkele opvallende soorten in de onderetage zijn, ook al omwille van hun exotische namen, de eastern redbud of Amerikaanse Judasboom (*Cercis canadensis*), de sumacbomen (*Rhus typhina* en *Rhus copallina*), sas-

safras (*Sassafras albidum*) en pawpaw (*Asimina triloba*). De Amerikaanse Judasboom heeft grote hartvormige bladeren. De peulen verraden dat het om een vlinderbloemige gaat. In het Middellands Zeegebied komt een verwante soort voor (*Cercis siliquastrum*). De Fluweelboom (*Rhus typhina*) is bij ons welbekend als sierstruik omwille van zijn roodbehaarde twijgen en dichte, rode, overwinterende vruchtentrossen. In Wayne National Forest geven de sumacbomen kleur aan kleine openingen in het bestand. Ze behoren tot de familie van de Anacardiaceën, waartoe ook de mango, cashewnoot, pistache en terpentijnboom behoren. Sassafras is een aromatische struik van de laurierfamilie die zowel gave als twee- tot drielobbig bladeren bezit. Pawpaw is een boompje met een zeer groot, gaaf blad en een onregelmatig gevormde, eetbare vrucht.

Als laatste vernoemen we nog enkele naaldbomen. Het zijn pioniers die na storm of brand de weg voorbereiden voor de vestiging van loofbomen. In Wayne National Forest werden ze gebruikt in homogene aanplantingen na kaalslag voor infrastructuurwerken of met het oog op intensieve houtproductie. De voornaamste soorten zijn de Weymouthden (*Pinus strobus*), een vijfnaalder en de rode den (*Pinus resinosa*), een tweenaalder.

De natuurlijke bosassociaties die men in Wayne National Forest aantreft zijn het beuken-esdoorn-tulpenboom-bos op de noordhellingen en het eiken-hickorybos op de zuidhellingen.

Tot slot kan gezegd worden dat de grootste vijand van het bos in de Verenigde Staten de urbanisatie is. De torengebouwen die het hart van elke Amerikaanse grootstad typeren, kunnen de illusie wekken dat de Amerikanen eerder zuinig omspringen met ruimte. De werkelijkheid is dat de meeste Amerikanen in (vaak bescheiden) vrijstaande huizen wonen, omringd door grote gazons, die zich vanaf de centra mijlenver in de omringende bosgebieden uitzaaien en uiteraard enkel met de wagen bereikbaar zijn. Daardoor gaan niet alleen uitgestrekte ecosystemen verloren, maar verslinden bosbranden jaarlijks talrijke mensenlevens en miljarden aan huizen en brandbestrijdingsfaciliteiten. Dit jaar viert Smokey Bear, de mascotte van de Amerikaanse bosbrandpreventie zijn vijftigste verjaardag. Heeft Smokey de voorbije vijftig jaar de Amerikaan op succesvolle wijze bijgebracht hoe hij veilig een T-bone steak op de barbecue moet roosteren, dan heeft hij de volgende vijftig jaar zeker de handen vol om een wat meer doortastende ruimtelijke ordening ingang te laten vinden.

Smokey Bear: de mascotte van de Amerikaanse bosbrandpreventie

De flora van het Muizenbos

LUC DE KEERSMAEKER

Het Muizenbos bevindt zich in Ranst, ongeveer 15 km ten oosten van Antwerpen. Het domein is eigendom van het OCMW van Antwerpen. Recente aankopen en bebossingen inbegrepen, bedraagt de oppervlakte bijna 33 ha. Het grootste deel daarvan bestaat uit Populierenaanplantingen, maar er zijn ook bestanden met Es en Zomereik als dominante boomsoorten. Op 7 mei ging er een VBV-excursie door.

Bodem

Het Muizenbos ligt grotendeels in een ondiepe depressie op natte, profiellose zandleemgronden. Dat zandleem is van kwartaire oorsprong: het werd na de laatste ijstijd met de wind afgezet. Deze eolische afzetting is nergens dikker dan 1m.

In de omgeving van Ranst zit onder het zandleem een fossielrijke menging van zand en ijzerhoudende glauconietklei. Dit ijzerhoudende kleizandcomplex werd tijdens het Pliocen (tertiair) in zee gevormd.

In de depressie van het Muizenbos is dit kleizandcomplex na de laatste ijstijd verspoeld en gedeeltelijk vermengd met het kwartaire zandleem, zodat de schelpresten hier aan de oppervlakte komen. De bodem is daardoor goed gebufferd en heeft een neutrale pH.

Fytogeografie

De Antwerpse zandleemstreek situeert zich tussen Alberkanaal, Nete, Rupel en Schelde. Deze bodemkundige eenheid wordt in zijn geheel tot het Vlaamse plantendistrikt gerekend. De streek leunt echter door de combinatie van leem en kalk meer aan bij het Brabantse distrikt. De verspreiding van Gevlekte Aronskelk weerspiegelt zeer goed de aparte positie van de regio binnen het Vlaamse distrikt. Deze soort is in het Vlaamse distrikt beperkt tot de neutrale leemgronden, op zuurdere bodems ontbreekt ze.

Vegetatietypes

Bij een bezoek aan het Muizenbos valt de gevarieerde kruidlaag onmiddellijk op. De kruidvegetaties kunnen in drie types ingedeeld worden:

- In een eerste type domineert Grote Brandnetel.
- In het tweede type is een voorjaarsflora aanwezig die voor het grootste deel uit Speenkruid bestaat.
- Een derde type omvat soortenrijke vegetaties met zeldzame lentebloeiers, zoals Eenbes, Grote Keverorchis en Boszegge.

In Groene Band 95 werd een relatie gelegd tussen deze 3 vegetatietypes en volgende drie factoren: de duur van de bebossing, de hoeveelheid fosfor in de bodem en de lichtinval op de kruidlaag.

De duur van de bebossing

Het vegetietype met de zeldzame bosplanten is enkel aanwezig in de percelen die tenminste een eeuw onafgebroken bebost zijn. In jongere bossen ontbreken soorten als Eenbes en Boszegge vrijwel volledig. Daaruit blijkt nog maar eens dat er bosplanten zijn die maar moeizaam nieuwe bebossingen koloniseren.

De bestanden waarin Speenkruid erg talrijk is, zijn landbouwgronden die rond de tweede wereldoorlog bebost werden. Blijkbaar is Speenkruid één van de eerste types bosplanten die er in slaagt nieuwe bebossingen op deze bodems te koloniseren. Slanke Sleutelbloem, Veel-

Als in de omgeving van Ranst Populieren omwaaien, komen soms fossiele schelpbanken aan de oppervlakte.

bloemige Salomonszegel en Bosanemoon worden af en toe wel waargenomen in dit vegetatietype, maar ze zijn er niet zo talrijk als in het vorige type.

De bestanden waarin Grote Brandnetel de kruidlaag beheerst, zijn zonder uitzondering populierenbossen die minder dan dertig jaar geleden aangelegd werden op landbouwgronden. In de jongste bossen zijn er zelfs nog planten te vinden die hun optimum hebben in grasland, zoals Kropaar, Frans Raaigras, Koekoeksbloem en Kale Jonker.

Het fosforgehalte van de bodem

Tussen de vegetatietypes zijn er ook grote verschillen in fosforgehalte van de bodem. Het oudste type met de zeldzame bosplanten heeft het laagste fosforgehalte, terwijl in de bodem van het jongste bos met een dominan-

tie van Grote Brandnetel, de hoogste waarden gemeten werden. Het vegetatietype waarin Speenkruid talrijk is, heeft een intermediaire waarde.

Deze vaststelling kan als volgt verklaard worden: sinds de uitvinding van kunstmeststoffen op het einde van de vorige eeuw zijn, in tegenstelling tot voorheen, de mogelijkheden voorhanden om overvloedig fosfor toe te dienen. Bovendien kunnen klei- en leemgronden een grote voorraad fosfor vastleggen. De uitspoeling door neerslag is in deze bodems immers relatief gering. Daardoor hebben de percelen die het langst als landbouwgrond in gebruik gebleven zijn, doorgaans ook de hoogste fosforvoorraad in de bodem.

Nu wordt de ontwikkeling van Grote Brandnetel vooral door fosfor begunstigd. Op een verhoogd aanbod van

stikstof reageert deze soort niet of nauwelijks. Het ligt dus voor de hand dat Grote Brandnetel nagenoeg ontbreekt in langdurig beboste percelen, terwijl hij vrijwel steeds domineert in de kruidlaag van de recente bebossingen.

De lichtinval

In het type waarin Grote Brandnetel domineert, speelt naast het fosforgehalte van de bodem ook de lichtinval op de kruidlaag een rol. Als halfschaduwsort staat Grote Brandnetel immers optimaal in jonge bossen met lichtboomsoorten (Es, Populier, Zomereik, ...) en zonder struiklaag. In diepe schaduw, bijvoorbeeld onder Linde of onder hakhout van Hazelaar en Esdoorn, kan Grote Brandnetel zich niet handhaven, ook al is de bodem fosforrijk.

In bebossingen van rond de tweede wereldoorlog is meestal wel een - aangeplante of spontaan ontwikkelde - struiklaag aanwezig. Daardoor hebben deze bossen, in vergelijking met die van het vorige vegetatietype, een meer uitgesproken voorjaarsaspect met Speenkruid als dominante soort.

Ook in de bestanden van het vegetatietype met Eenbes en Boszegge is doorgaans een goed ontwikkelde struiklaag aanwezig. Meestal gaat het om hakhoutbossen waarin later Populier geplant werd. In de enkele percelen van dit type waar toch meer licht op de bodem valt, komt Grote Brandnetel niet tot dominantie omdat

het fosforgehalte van de bodem te laag is. Op dergelijke open plaatsen vinden we dan zeldzamere zoomplanten, zoals Bosorchis en Herfsttijloos.

De rol van Populier

Vaak wordt aangenomen dat de eigenschappen van het bladstrooisel van Populier de vestiging van een Brandnetelruigte begunstigen. In het Muizenbos en zijn onmiddellijke omgeving werden daar geen aanduidingen voor gevonden. De bladval van Populier bevat immers niet meer fosfor of stikstof dan het strooisel

Een tapijt van voorjaarsbloeiërs wijst op een langdurige bebossing.

Op de foto: Bosanemoon, Slanke Sleutelbloem en Vogelmelk (vegetatief).

Herfsttijloos komt voor langsheen bosranden en paden van het langst beboste deel van het Muizenbos.

van andere bomen en struiken van beekbegeleidende bossen. Bovendien produceert Populier een strooisel-massa met een vergelijkbare omvang. Het lijkt er dus op dat Populier door bladval niet meer stikstof of fosfor in omloop brengt dan bijvoorbeeld Es.

Het is wel zo dat de Populierreteelt meestal samengaat met kaalslag, drainage en bodemverdichting. Stikstof- en Fosforminnende planten worden daar mogelijk door begunstigd. Het is in elk geval zo, dat het onderzoek in Ranst geen argumenten aandraagt om Populier aan te

van oud bos. In deze omstandigheden kunnen Populiere-naantplantingen zich ontwikkelen tot ecosystemen met een hoge waarde voor het natuurbehoud. Populier zorgt immers vlug voor een bosklimaat waarin de vestiging van bomen, struiken en bosplanten mogelijk wordt.

De uitgebreide tekst van deze studie is verschenen in de Groene Band nr. 95 en kan besteld worden op het VBV-secretariaat door overschrijving van 100 fr. op reknr. 448-3605351-56 met vermelding 'Groene Band 95'.

De Vorte Bossen, natuurreservaat in de bossfeer.

KRIS VANDEKERKHOVE, GEERT HEYNEMAN & FRANK DEBEIL

Op 9 april vond een excursie plaats van de V.B.V. in het natuurreservaat de Vorte Bossen in Ruiselede. Dit ruim 50 ha privaat bosgebied is, omwille van verschillende redenen, zeer bijzonder te noemen. Het bos wordt namelijk gekenmerkt door een grote natuurwaarde, met uiteenlopende bostypes en een zeer rijke voorjaarsflora. Het bos bevindt zich op de bodemkundige overgang tussen de Vlaamse Zand- en Zandleemstreek en omvat zowel oude beekdalbossen met middelhoutstructuur als ook bostypes van de hogergelegen zandgronden. Bovendien kent een deel van het bos een bijzondere status: het is een erkend natuurreservaat in de bossfeer, aangekocht door en in beheer van Natuurreservaten v.z.w. in zeer nauwe samenwerking met de plaatselijke milieuvereniging De Torenvalk v.z.w.

Bosreservaat of erkend natuurreservaat: wat is nu eigenlijk het verschil?

Vooraleer een beschrijving te geven van het bos zelf en zijn beheer, gaan wij hier wat dieper in op de verschillen inzake wettelijke status en inzake beheer en natuurontwikkeling tussen integrale en gerichte bosreservaten enerzijds en natuurreservaten in de bossfeer anderzijds.

Bosreservaten

Bosreservaten worden gedefinieerd als 'bossen waarin de wetenschappelijke functie domineert'. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen 'integrale' bosreservaten waarin geen of slechts in uitzonderlijke gevallen menselijke ingrepen gebeuren, en 'geleide' bosreservaten waarin een aangepast beheer wordt uitgevoerd om bepaalde bosgezelschappen te behouden of te creëren. Deze tweeledige visie op bosreservaten wijkt af van de visie in andere landen, waar enkel sprake is van integrale bosreservaten.

Momenteel is men volop bezig om in Vlaanderen een uitgebreid netwerk van bosreservaten uit te werken met een totale oppervlakte van ca. 2000 ha. Over de keuze van deze bosreservaten lopen de meningen nogal

uiteen. De vraag stelt zich of het noodzakelijk is dat bosreservaten op voorhand al een hoge natuurwaarde of een hoge graad van natuurlijkheid moeten bezitten. In functie van het wetenschappelijk onderzoek is het in ieder geval ook interessant om een aantal kunstmatige bossen, zelfs met exoten, als bosreservaat aan te duiden om te zien hoe en hoe snel ze zonder menselijke tussenkomst een zekere graad van stabiliteit en natuurlijkheid bereiken.

De natuurreservaten in de bossfeer

Binnen de staatsnatuurreservaten en de erkende natuurreservaten komt een zekere (zij het beperkte) oppervlakte bos voor. Binnen deze gebieden wordt het beheer volledig afgestemd op het realiseren van een zo groot mogelijke natuurwaarde. Een belangrijk verschil ten opzichte van andere bossen is dat voor deze natuurreservaten het beheersplan wordt opgemaakt, overeenkomstig de wet op het natuurbehoud (artikel 47 van het Bosdecreet). Voor de staatsnatuurreservaten gebeurt dit meestal door een ambtenaar bevoegd voor het Natuurbehoud.

Wat betreft de goedkeuring van de beheersplannen van erkende (= privé)-natuurreservaten is ook de ambtenaar Natuur bevoegd, en niet de ambtenaar van Bos en

Op 9 april jl. bezocht de VBV
de Vorte Bossen te Ruiselede.

Groen. Bosgebieden die worden aangewezen als staats-natuureservaat of worden erkend als privaat natuureservaat worden aldus ten dele onttrokken aan de bevoegdheid van Bos en Groen en overgeheveld naar de afdeling Natuur.

Op functioneel vlak is er een zeer duidelijk onderscheid tussen natuureservaten in de bossfeer en bosreservaten. In de natuureservaten wordt een behoud of een verhoging van de natuurwaarde nagestreefd via een gericht beheer. In de bosreservaten is de hoofdfunctie louter wetenschappelijk. In de praktijk kan de beheersvorm echter identiek zijn (bijvoorbeeld niets doen of selectief verwijderen van Amerikaanse eik) maar het nagestreefde doel is verschillend.

De discussies situeren zich echter voornamelijk op het vlak van de bevoegdheden. Een domeinbos dat een hoge natuurwaarde heeft verkregen door een jarenlang

natuurgericht beheer kan aangeduid worden als staats-natuureservaat, waardoor het beheer wordt overgeheveld van Bos en Groen naar de afdeling Natuur. Vandaar de tendens om biologisch waardevolle bossen op te nemen in het netwerk van de bosreservaten (als gericht bosreservaat), vooraleer ze worden aangeduid als natuureservaat en aan de bevoegdheid van het Bosbeheer worden onttrokken.

Vandaar ook het idee van de 'gerichte bosreservaten', waarbinnen bossen met een natuurgericht beheer worden opgenomen; een tendens die het oorspronkelijke doel van de bosreservaten, dat zuiver wetenschappelijk was, eigenlijk overstijgt.

De Vorte Bossen

Binnen de Vorte Bossen komen grote verschillen in bodemgesteldheid en waterhuishouding voor; op korte afstand variërend van zeer natte, zware klei- tot droge zandgronden. Dit vertaalt zich ook de zeer uiteenlopende bostypes die hier voorkomen.

In de greppels van de typische rabatten
komt o.a. Dotterbloem voor.

Naaldbossen op oude "velden"

Het noordoostelijk deel van de Vorte Bossen wordt gekenmerkt door een regelmatig drevenpatroon dat het bos in rechthoekige percelen verdeelt. Deze rationele kavelvorm is kenmerkend voor de bebossingen tijdens de tweede helft van de 18de eeuw van het Bulskampveld, een middeleeuws heidegebied, dat ter hoogte van de huidige Vorte Bossen haar zuidoostelijke grens bereikte. De bebossing bestond oorspronkelijk uit loofhout (dat beheerd werd als hakhout met plaatselijk middelhout). De graven de Mérode, Heren van Aalter, importeerden in de tweede helft van de 18de eeuw, de Grove den naar dit deel van de Vlaamse Zandstreek. Inmiddels zijn de loofhoutbossen op de zandgronden quasi volledig omgevormd tot homogene naaldboutbestanden, voornamelijk Japanse lork, aangevuld met Fijnspar en Grove den. Typische plantensoorten zijn hier o.m. Smalle en

Brede stekelvaren, Zachte witbol, Adelaarsvaren en Salomonszegel. Op de kapvlakten en langsheen de dreven komen soorten voor van droge hei en heischrale graslanden: Tormantil, Liggend en Fraai hertshooi, Brunel, Struikheide, Wilgenroosje en Pilzegge.

Oude beekdalbossen

De bossen in de vallei van de Wante- en Pachtebeek maakten deel uit van de beboste rand van het Bulskampveld. Deze 1 à 2 km brede strook, in het overgangsgebied naar de zandleemstreek, was reeds in de middeleeuwen, onder impuls van de abdijen, beplant. Dit gebeurde niet zonder tegenstand van de omwonenden die de heide als gemeenschappelijk weidegebied gebruikten. Bij de ontginning van de heide werd de beboste rand gerooid en omgezet naar akkerland, met uitzondering van de zware kleigronden in de beekvalleien, waar het oorspronkelijke bos bewaard bleef.

De boom- en struiklaag wordt hier gedomineerd door Es, Zwarte els, Hazelaar, Gladde iep, Zomereik en

Het middelhoutbeheer dat het beekbegeleidende bos zijn unieke waarde heeft gegeven wordt verdergezet.

bloem (de bosondersoort 'picra'), Kleine maagdenpalm, Heksenkruid, Donkersporig bosviooltje en Eenbes. Als enige bodemverstoring zijn in het bos iedere 5 à 6 m ondiepe afwateringssleuven getrokken. Zo ontstaat de typische rabattenstructuur met in de greppels o.a. Dotterbloem en allerlei zeggesoorten. Op de vochtige paden komen een aantal zeldzame plantensoorten zoals Boswederik, Keverorchis en Moerassterrekroos voor; vrij uniek zijn enkele soorten satijnzwammen. De slagader van een beekbegeleidend bos is logischerwijze de beek die wordt gevoed met water uit het omliggende intensieve landbouwgebied. Het water is van middelmatige kwaliteit. Een enkel zijbeekje, dat het reservaat gedeelte omringt, wordt uitsluitend gevoed met water uit het aanpalend bos en weiland en is relatief zuiver. Hier komen soorten voor als Egelboterbloem, Waterviolier, Grote waterranonkel en Gesteeld sterrekroos.

De valleibossen zijn door hun zeer unieke structuur en grote soortenrijkdom bijzonder natuurwaardevol. Ook de geleidelijke overgang naar de bossen op

hogergelegen zandgronden is voor de Zandstreek uniek. Witte klaverzuring en Dalkruid, alsook soorten uit het beekdalbos en het Beuken-Eikenbos, markeren deze "dalwand" of "valleirand". Een dergelijk rijk en gevarieerd bos wordt tevens gekenmerkt door een grote vogelrijkdom met soorten als Houtsnip, Buizerd, Sperwer, Matkop, Groene en Zwarte specht en Wielewaal.

Bedreigingen voor het bos

Het bos bevindt zich in het kerngebied van de intensieve varkensteelt. Zelfs aan de rand van de Vorte Bossen zijn in het begin van de jaren zeventig een intensieve

varkenshouderij en nertsenkwekerij ingeplant. Door het inwaaien van mest treedt aan de randen verruiging van de vegetatie op; brandnetel en bramen verdringen de rijke voorjaarsflora. De beekdalbossen werden in het verleden iedere winter overstroomd door de Wantebeek en waren het gehele jaar door nat. Intensieve beekruiming met een opbouw van een hoge oeverwal, alsook enkele beekrechttrekkingen, hebben het bos verdroogd; dit uit zich vooral in de zomerperiode. Bij beekruiming in 1989 zijn zelfs een hele rij eiken gesneuveld door ondergraving van de wortels.

Het beheer

Het waardevolle reservaat gedeelte beslaat een totale oppervlakte van 5,5 ha (gesplitst in een stuk van 3,7 en een perceel van 1,8 ha) en situeert zich bijna volledig in de "komgronden" van de vallei van de Wantebeek. Het middelhoutbeheer zoals dit hier al eeuwen gevoerd wordt, en dat het beekbegeleidende bos zijn unieke waarde heeft gegeven, zal hier uiteraard worden verdergezet. Hiervoor werd reeds een bedrijfsvoering opge maakt. Voor de uitvoering van het werk werd een beheerswerkgroep opgericht bestaande uit vrijwilligers, voornamelijk van de Torenvalk v.z.w.

De populieren die in de jaren vijftig werden ingeplant hebben weinig invloed op de floristische waarde, maar werken negatief op de middelhoutstructuur. Door hun korte leefbaarheid hebben zij ook weinig toekomst als onderdeel van het hooghout. Daarom werd beslist om de populieren te verwijderen. In plaats van de kaprijpe populieren te exploiteren werd geopteerd om ze geleidelijk (gespreid over een periode van 20 jaar) te verwijderen door ze te "ringen". De ongeschonden bodem, de typische rabattenstructuur en de rijke flora zijn immers zeer kwetsbaar en zouden onherstelbaar beschadigd worden bij de exploitatie. Bovendien kan het dode hout van de populieren de natuurwaarde van het gebied (zij het tijdelijk) nog verhogen. In de optiek dat de natuurfunctie in dit natuurreservaat duidelijk primeert op andere functies is deze keuze volledig te verantwoorden. Men tracht de populieren in de bovenetage te vervangen door langlevende standplaats eigen soorten, voornamelijk es, en op de drogere stukken ook eik en wat kers.

Hierbij gaat men uit van zaailingen en jonge hakhoutstoven die men laat doorschieten.

In het kleinste perceel werden door de vorige eigenaar fijnsparren in het middelhout ingeplant. Deze werden weer verwijderd. Dit perceel omvat ook een klein, hogergelegen stuk met lorken, die vaak in een slechte conditie verkeren. Ze worden ter plaatse gelaten en zullen geleidelijk sterven op stam. Ze oefenen een belangrijke aantrekkingskracht uit op spechten en allerlei kleine zangvogels (vooral mezen en goudhaantjes).

Om de waterhuishouding positief te beïnvloeden (overstromingen terug mogelijk maken), randeffecten te minimaliseren en een natuurlijke overgang tussen beekdalbos en Eiken-Beukenbos te ontwikkelen, is een verdere uitbouw van het reservaat wenselijk. In de onderetage van de naaldhoutbestanden is voldoende verjonging aanwezig voor de ontwikkeling van een natuurlijke hooghoutlaag van Zomereik en Ruwe berk. De beekbegeleidende middelhoutbestanden van de Vorte Bossen hebben door hun zeer unieke structuur (rabattenstructuur en oude hakhoutstoven) en grote soortenrijkdom een bijzonder grote natuurwaarde. Het potentieel is bovendien aanwezig om de Vorte Bossen verder uit te bouwen tot een semi-natuurlijk gevarieerd bos, dat als refugium kan fungeren voor heel wat zeldzame soorten.

Voornaamste geraadpleegde literatuur

- Debeil F. & Heineman G., 1992. De Vorte bossen: een parel tussen de zwijnen. Natuurreservaten 14(4): 14-16.
- Demolder H., 1994. Vegetatiekundig en beheersgericht onderzoek in de Vorte Bossen. Afstudeerwerk R.U.G.
- Hermij M., 1978. De Fagalia ten zuiden van Brugge, een ekologische en fytosociologische studie. Afstudeerwerk R.U.G.
- Hermij M., 1982. The population structure of coppice stools in an ancient coppice-with-standards wood: the example of the Vorte Bossen (West Flanders, Belgium). Biol. jb. Dodonaea 50: 217-230.
- Hermij M., 1985. Impact of a pattern of ridges and furrows on the botanical richness and composition in an ancient coppice-with-standards wood: the example of the Vorte Bossen (West Flanders, Belgium). Biol. jb. Dodonaea 53: 31-43.
- Mommerency P., 1971. Enige geschiedkundige, botanische en ornithologische gegevens over de "Vorte Bossen" te Ruiselede. In eigen beheer, 57 pp.

Boswachterij Maldegem

S. OVERLOOP

Op zoek naar een omvangrijk boscomplex in Oost-Vlaanderen kwamen we terecht in het Drongengoed, in het ambtsgebied van boswachter Marc Spanhove. We lieten ons gidsen en schetsen een beeld van het bos in het Meetjesland aan de hand van Drongengoed.

Marc Spanhove maakt reeds 10 jaar de dienst uit in het Meetjesland, de streek in het Noord-Westen van Oost-Vlaanderen tussen de gemeente Maldegem en het kanaal Gent-Terneuzen. Zijn ambtsgebied omvat Maldegem, Eeklo en Knesselare: goed voor een 400 ha openbaar bos en 850 ha privé-bos. In het Zuiden van het Meetjesland ligt een onderbroken bosgordel gaande van het Burkelbos over Drongengoed, Keigatbos en het Leen tot de Lembeekse bossen. De openbare bossen in boswachterij Maldegem zijn D'Eyckens, Sint-Jansbos, Baaskensbeerhoutbos, Paddepoelbos, Vrouwenwegelbos, Resinghebos, het Leen en het Drongengoedbos.

Met de hervormingen in de buitendiensten van de afdelingen Bos en Groen enerzijds en Natuur anderzijds, is het toezicht op de zoetwatervisserij weer een extra taak voor de boswachters geworden, waar er voordien aparte visserijwachters waren. Per provincie zijn er nu een tweetal natuurwachters aangesteld. Zij werden gerecruiteerd uit het boswachterskorps, zodat er momenteel nog meer onbemande boswachterijen zijn. Marc Spanhove heeft het geluk dat hij er geen andere boswachterij bijkreeg.

Drongengoed

Met zijn 550 ha vormt het Drongengoedbos de grootste aaneengesloten bosoppervlakte in Oost-Vlaanderen. De benaming Drongengoed slaat wel op een gebied van zo'n 750 ha bos en weiland dat deels eigendom was van de abdij van Drongen. De geschiedenis vertelt dat hier ooit een uitgestrekt heidegebied van 2000 ha lag: het

Maldegemveld. In de 18de eeuw werden onder impuls van ijverige monniken de uitgestrekte heidevelden grotendeels in ontginning gebracht. Daaronder verstond men het aanplanten van bos en de aanleg van akkers en weiland na het uitgraven van een netwerk van grachten.

Nu getuigen natuur en cultuur hier nog steeds van dit verleden. Waar een open plek in het bos ontstaat, komt spontaan heide tot kieming. Op een door een brede gracht omgeven perceel, "het bouwke" genaamd, werden resten van de wijnkelder van een landhuis uit 1746 gevonden.

Centraal in dit grote bos ligt de 18de eeuwse geklasseerde Drongengoedhoeve. Ooit aangelegd door de abdij van Drongen, is zij thans in privé-bezit. Met de omliggende grond vormt het een privé-enclave in het domeinbos. Uit bezorgdheid voor een minimale bosverstoring, volgt het bosbeheer dan ook alle ontwikkelingen op de voet. De kersverse eigenaar van de Drongengoedhoeve koestert immers grote plannen en wil de hoeve uitbouwen tot een horecazaak. De huidige tavernen aan de noordzijde van het bos lijkt ons nu al meer dan voldoende.

Het eigenlijke domeinbos is zo'n 134 ha groot. In 1950 onteigende de staat 126 ha privé-bos voor de aanleg van een NAVO-vliegveld midden in het bos. Twee vliegclubs maken er ook gebruik van zodat het in het weekend een druk af- en aanvliegen kan zijn.

Nochtans is een wandeling door het domeinbos beslist de moeite waard. De afwisseling van weiland en bos geeft een aantrekkelijk landschap. Dreven met statige

Zorgvuldig begeleide verjonging op basis van Zomer- en Wintereik

beuken en eiken doorkruisen verspreid liggende gemengde loof- en homogene naaldboombestanden, waar een waaier aan boomsoorten werd aangeplant. Beuk die hier in verschillende bestanden werd aangeplant, zorgt voor enkele problemen. Een oppervlakkige zandbodem van enkele tientallen centimeter bedekt immers een ondoordringbare laag Bartoonklei. Dit maakt het bos 's winters zompig nat en 's zomers kurkdroog. Oudere zware beuken waaien makkelijk om want de Beuk verdraagt ondiepe bodems met hoge winterse waterstanden zeer slecht. Bij de bebossingen in de 18de eeuw en vroeger werd daarom het klassieke rabattensysteem toegepast: om de 10 m ondiepe grachten met de bomen aangeplant op de verhoogde ruggen.

Elders treffen we gemengde percelen op basis van Zomereik of Amerikaanse eik aan. Het hooghout van

Amerikaanse eik groeide uit vanaf hakhout. Naaldbomen verdwijnen stilletjesaan en maken bestandsgevijs nu minder dan de helft van het bos uit. Ooit aangeplant voor hun snelle groei, blijken ze hier slechts tot weinig stabiele bossen uit te groeien. Enkel bestanden met Grove den en Lork geven een bevredigende groei. Verschillende bestanden met Fijnspar en Douglas werden bij stormweer tegen de grond geworpen en herbebest met vooral eik, waarbij ook de Wintereik aan bod komt. Es, Boskers, Winterlinde, Tamme kastanje begeleiden deze meer natuurgerichte aanplanting. Een struikengordel zoomt de planting af tegen de wandeldreef. Elders werd een 10 m onbeplant gelaten uit ecologische en recreatieve overwegingen. Een jaarlijkse maaibeurt houdt er een kruidige boszoom in ere waar ruimte is voor warmte- en lichtminnende vlindersoorten. Het beheer van jonge eikenbestanden vergt de eerste 5 jaar een goede opvolging. Bij planting wordt een vormsnoei toegepast. Jaarlijks wordt er gemaaid om de kruidlaag in te tomen zolang de eikjes er niet bovenuit steken. Nadien wordt er

Massale natuurlijke verjonging van berk luidt de pioniersfase in na windval van Fijnspar.

Uit ecologische en recreatieve overwegingen worden brede stroken opengehouden.

gemaaid om in afwachting van de volledige kroonsluiting doorgang te laten tussen de woekerende bramen voor een verdere vormsnoei.

Over een kleine hectare werd na opruimen van de omgewaaide fijnsparren, vrij spel gelaten aan de natuur. Nu, 3 jaar later, groeien er massaal berken. Het verdere beheer is dan ook afgesteld op zuiveren en dunnen. Een perceel in de omgeving illustreert de dynamiek in deze pioniersbossen: onder scherm van berk vestigt zich ondermeer spontaan Zomereik.

In de oude beuken hakt de Zwarte specht holtes uit, waar later Holenduif en andere vogels zich nestelen. Ook Buizerd en Sperwer zijn er broedvogels. Een 30 mierennesten van de Rode bosmier liggen verspreid in het domeinbos. De kruidenvegetatie is typisch voor zure zandgronden met ondermeer Valse salie, Pijpestrootje, Grootbloemige muur, Dubbelloof, Wijfjesvaren, Veelbloemige salamonszegel, Ruige veldbies. Gaspeldoorn kan bij niet al te strenge winters tot mooie struiken uitgroeien. In beukenbestanden komt een dikke moslaag voor. Het Koningsbos ten zuiden van het Drongengoed herbergt onder eiken een rijkere voorjaarsflora met Maagdenpalm, Bosanemoon, Gele dovenetel, Muskuskruid, Maarts viooltje, Speenkruid.

Ook het militaire domein wordt beheerd door Bos en Groen. Het militaire domein wordt slechts af en toe gebruikt als oefenterrein zodat de natuur in de bosgedeelten er vrij ongestoord kan ontwikkelen. Hier wordt meer nadruk gelegd op de historische vegetatievormen. Een perceel heide wordt beheerd door de lokale natuurvereniging Quercus zodat Struikheide, Dopheide en Ronde zonnedaauw er stand houden tegen spontane bosontwikkeling.

De natuurgetrouwe tendenzen in het openbaar bosbeheer zullen de komende 30 jaar in deze bossen een heel nieuw bosbeeld creëren, waarbij op alle vlakken beter zal worden gescoord. We komen dan zeker eens terug kijken, maar U kan er zich nu al ter plaatse van vergewissen.

Referenties

Lust N. Wandelbossen in Oost-Vlaanderen

Medewerkers voor Eikenproject 1995

Voor de derde keer organiseert de Vlaamse Bosbouwvereniging in samenwerking met Pro Silva Vlaanderen en de Vlaamse bosboomkwekers het EIKENPROJECT, voor de promotie van inheemse bosboomsoorten.

Er wordt tegen een zeer gunstige prijs een pakket van 100 boompjes aangeboden met de keuze uit 5 inheemse soorten, waaronder Zomereik, Winterlinde, es, Zwarte els,... Er wordt op voorhand besteld en betaald en op 9 december 1995 worden de bestellingen afgehaald op verdeelplaatsen verspreid in Vlaanderen. Inschrijven kan pas in het najaar. De succesformule van deze bosplantsoenverkoopactie blijft grotendeels behouden. Wel zal voor de eigenlijke verdeling van het bosplantsoen het aantal verdeelpunten uitgebreid worden naar 10. Daarvoor zoeken wij nog MEDEWERKERS die op die dag een handje kunnen toesteken op één van de verdeelpunten tussen 10 en 14 uur. De voorlopige lijst van verdeelpunten is: Koekelare, Kortrijk, Temse, Gontrode, Eeklo, Aarschot, Groenendaal (Hoeilaart), Kalmthout, Kasterlee of Retie, Genk. Als U zich geroepen voelt om ons te steunen bij dit eikenproject, neem dan contact op met het VBV-secretariaat op nummer 09/252.21.13.

VBV eert voorzitter.

21 april 1995 was een stralende lentedag. Maar het had daarenboven een extra speciale betekenis voor Bart Muys, voorzitter van de Vlaamse Bosbouwvereniging, en Tjorven Vandevyvere. Op die dag besloten ze immers om voortaan in dit ondermaanse zij aan zij alle lief en leed te delen. Hoewel de leden van onze bosbouwvereniging tegen nogal wat bestand zijn, konden velen hun emoties niet de baas bij het aanhoren van dit heuglijke nieuws; emoties die al gauw sublimeerden tot dankbaarheid jegens het jonge paar en tot een vaste wil om iets terug te schenken. Terwijl de jonggehuwden en hun dierbaren fuifden tot het ochtendgloren, herstelde een spontaan verzamelde menigte VBVerse een oude bosbouwkundige traditie door voor het huis van de voorzitter enkele bomen te planten. De 50 Zwarte elzen, die tot voor kort deel uitmaakten van een wetenschappelijk experiment, werden voor de gelegenheid passend en overvloedig opgefleurd.

Studie naar de mogelijkheid om een stadsbos in het Kortrijkse te realiseren nadert voltooiing.

BERNARD VAN ELEGEM

Het arrondissement Kortrijk behoort tot de bosarmste delen van West-Vlaanderen. De weinige bossen die er zijn, werden en worden bovendien nog steeds bedreigd door, onder andere, grondspeculatie, verkaveling, sterke versnippering en overrecreatie.

Desondanks maken velen aanspraak op het bos: recreanten, jeugdbewegingen, scholen, sportverenigingen, natuurverenigingen, jagers, de houtindustrie, wetenschappers en nog vele anderen. Geregeld worden politici en bosbeheerders vanuit deze groepen geconfronteerd met vragen naar bosgebruik. Vragen die, om de laatste bossen te beschermen, gewoonlijk negatief dienen beantwoord te worden.

In het verleden werden diverse studie's uitgewerkt en beleidsnota's geschreven die een evenwichtige uitbouw van de regio Kortrijk, op het vlak van tewerkstelling en leefbaarheid, bepleiten. De snelle economische ontwikkeling van de streek bracht immers ook een veranderend behoeftenpatroon van de (verstedelijkte) bevolking met zich mee. In het Structuurplan Vlaanderen is de aanleg van een groot stadsbos voorzien in de nabije omgeving van Kortrijk. Een grote nood aan bosaanleg vanuit een sociaal-recreatieve invalshoek wordt hiermee erkend. Dergelijk bos dient een behoorlijke omvang te hebben om niet aan zijn eigen doel ten onder te gaan. Ook de Provincie voorziet in zijn milieubeleidsplan een belangrijke bosuitbreiding voor het arrondissement Kortrijk.

Er bestaat een consensus over het feit dat er een grote behoefte aan recreatief bos in het arrondissement Kortrijk is en dat de aanleg van een stadsbos bijzonder gewenst is. Om tot wezenlijke resultaten te komen is het

echter nodig een actieve strategie uit te bouwen, die konkrete initiatieven, inbegrepen het inzetten van de nodige financiële middelen, veronderstelt op de verschillende bestuursniveaus: gemeentebesturen, interkommunales, provinciebestuur en Vlaams Gewest.

Een praktijkgerichte studie.

In maart vorig jaar nam de Vlaamse minister bevoegd voor leefmilieu, via de afdeling Bos en Groen van AMINAL, het initiatief om een studie te realiseren naar de bebossingsmogelijkheden in het arrondissement Kortrijk en naar de mogelijkheid tot realisatie van een stadsbos. Als pilootproject diende de studie tevens een methodiek op punt te stellen om analoge problemen rond andere steden aan te pakken. De studie werd toevertrouwd aan de Vlaamse Bosbouwvereniging, onder lokale begeleiding van de Intercommunale Leiedal.

Het project is geen theoretische studie maar heeft voor alles een praktisch doel: het is namelijk de bedoeling dat er effectief meer bos in het Kortrijkse komt.

De gestelde vragen waren:

- in welke mate is de realisatie van een 500 hectare groot stadsbos haalbaar?
- als dat bos van 500 ha ergens in de buurt van Kortrijk moet komen, waar is dan de beste inplantingsplaats?

Methodiek van de studie

In het eerste luik van de studie werden in het arrondissement Kortrijk een dertigtal gebieden geselecteerd die voor bebossing in aanmerking kunnen komen. Daar het belang van de aanleg van een stadsbos primordiaal is, werden zo goed als alle open ruimten die binnen de verstedelijkte agglomeratie van de stad Kortrijk vallen, geselecteerd.

Deze gebieden werden vervolgens aan bebossingscriteria onderworpen. Hierbij werden zowel criteria in verband met ruimtelijke ordening, als criteria in verband met ecologische, economische als financiële aspecten gehanteerd. Uit het resultaat van de criteriumanalyse werd een beperkte zone afgebakend waarbinnen zich enkel voor bebossing geschikte tot zeer geschikte gebieden bevinden.

Komt er een wandelbos?

Waar?

Als resultaat van het onderzoek blijkt dat het gebied rond de Preshoek (de Westelijke lob van de verkeerswisselaar tussen Marke, Lauwe en Aalbeke langs de E17) het meest geschikt is voor de aanleg van een grootschalig stadsbos.

Bovendien wordt aanbevolen de aanleg van dit stadsbos in een ruimere natuurontwikkelingscontext te situeren. Binnen dit globaal bebossingscenario worden verschillende gradaties van bebossing voorgesteld, gaande van 10 à 35 % tot 70 à 90 % van de oppervlakte.

De aanwezigheid van de landbouw in het algemeen en het behoud van kleinschalige landbouw in het bijzonder, in gebieden die deel uitmaken van het globaal bebossingscenario zorgen voor een verrijking van het geheel. Het behoud van het open landschap in de valleigebieden die deel uitmaken van het globaal bebossingscenario geeft hier eveneens een meerwaarde aan het gebied.

In het tweede luik van de studie werd binnen de geselecteerde zone zoveel mogelijk informatie verzameld betreffende de socio-economische toestand van de aanwezige landbouwbedrijven, evenals informatie betreffende geplande industriële uitbreidingen. Alhoewel het onmogelijk is de landbouw volledig te ontzien in dergelijk project, is de zorg om de globale en individuele belangen van de landbouw minimaal te schaden hierbij het belangrijkste uitgangspunt.

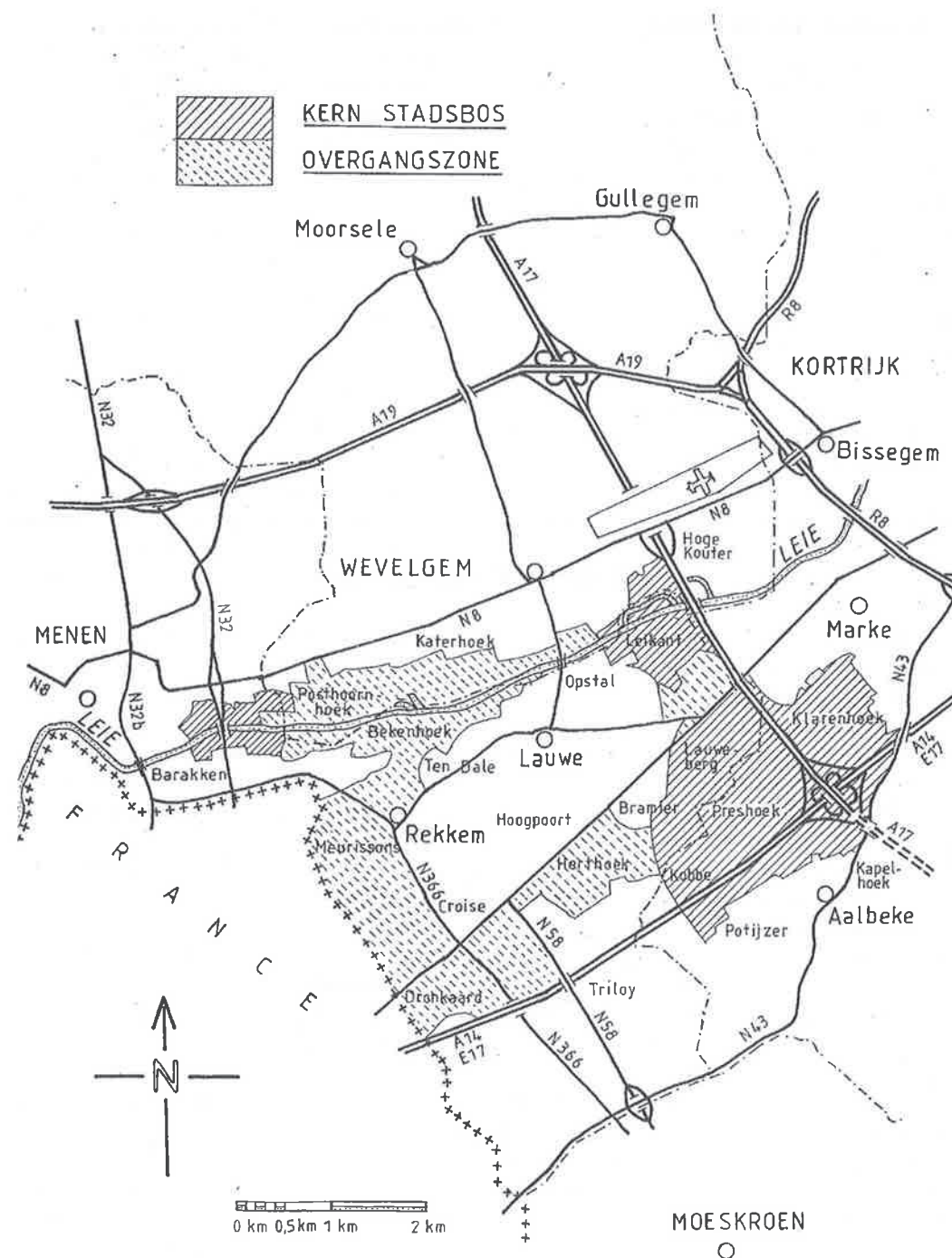
Uit een evaluatie van de voor- en de nadelen per gebied volgden ten slotte de conclusies betreffende de afzonderlijke gebieden binnen de geselecteerde zone. In het laatste luik van de studie werd een globaal bebossingscenario uitgewerkt.

In het concreet opgestelde scenario wordt een grote boskern aangelegd in de verkeerswisselaar gelegen aan de E17 tussen Aalbeke en Marke. Deze kern wordt verbonden via punt- en lijnvormige elementen en via de aanleg van kleinere bosjes met een grensoverschrijdend bos gelegen tussen Rekkem en Halluin en/of met het park dat Frankrijk in de toekomst wenst aan te leggen. Naar het Noorden toe wordt het stadsbos verbonden met twee kleinere boskernen gelegen langs de Leie. Het open karakter van de Leievallei tussen deze boskernen geeft een meerwaarde aan het globale bebossingscenario.

Wanneer?

De studie omtrent het stadsbos is in zijn eindfase. De resultaten van de studie worden aan het publiek kenbaar gemaakt en zullen op de verschillende bestuurlijke niveaus besproken worden. Pas dan kan overgegaan worden tot de realisatie.

De realisatie van het stadsbos zal een termijn van 20 tot 30 jaar in beslag nemen. Onder de term 'realisatie' wordt hier de daadwerkelijke aanleg van bos begrepen.

De verwerving van de gronden zou echter zo snel mogelijk moeten gebeuren.

Volgende principes worden hierbij vooropgesteld :

In de kerngebieden zouden zo snel mogelijk de gronden van de landbouwers zonder opvolging moeten verworven worden. Deze landbouwers kunnen dan nog, naargelang hun leeftijd en/of persoonlijke wens, tussen de vijf à vijftien jaar hun beroep verder uitoefenen op deze gronden.

In de overgangsgebieden zal slechts een beperkte oppervlakte verworven worden, en dit naargelang deze gronden vrijkomen.

Hoeveel?

De grootste kern van het stadsbos is gelegen langs de veerkranswisselaar aan de E17 tussen Lauwe, Marke en Aalbeke (zie kaartje). Binnen deze kern zal ongeveer 300 ha bos gerealiseerd worden op een oppervlakte van 460 ha. Binnen de 2 overige kernen, gelegen langs de Leie tegen de centra van Wevelgem en Menen, zal respectievelijk 60 en 45 ha bos aangelegd worden. In de overgangszone wordt nog ongeveer 90 ha bos voorzien. Binnen de overgangszones zal minder dan 35 % van de aangeduide oppervlakte bebost worden. Hier vervult het bos voornamelijk een landschapsopbouwende en/ of een schermfunctie.

Hoe?

Aangezien het in hoofdzaak de bedoeling is een wandelbos te creëren zal veel aandacht besteed worden aan een gevarieerd soortenaanbod in het bos. Principieel wordt gewerkt met streekeigen en standplaatsgeschikte soorten, zowel met pionierboomsoorten als met meer langlevende soorten.

Pionierboomsoorten zoals els, wilg, populier, Grauwe abeel en berk koloniseren de bodem en bereiden hem voor de meer langlevende soorten voor. Pionierboomsoorten groeien snel zodat al gauw een bosbeeld gecreëerd wordt.

Nochtans wordt ernaar gestreefd reeds in de beginfase een behoorlijk aandeel aan meer langlevende soorten te voorzien. De eik zal als basissoort van de langlevende soorten aangeplant worden. Andere langlevende soorten die kunnen aangeplant worden zijn: Es, Boskers, Beuk, Haagbeuk, esdoorn en Winterlinde. Indien de grootte van de percelen het toelaat (afhankelijk van de grootte van het bos zelf) is het mogelijk een groepsgewijs mengingspatroon van deze soorten op basis van eik (50 % eik - 50 % andere soorten) toe te passen. Stamsgewijze menging van de soorten wordt niet toegepast omdat de ene soort de andere dan zou verdringen.

De randen van de bospercelen worden beplant met inheemse struiksoorten. Deze struiksoorten hebben zowel een ecologische als een praktische functie: enerzijds kunnen zij vanuit de rand het bos koloniseren en zo voor een onderlaag in het bos zorgen. Anderzijds vormen zij een fysieke hindernis voor de wandelaar en beletten hem om niet in de percelen binnen te dringen. Ook in een specifiek wandelbos is het wandelen enkel op de paden toegestaan. Zo kan de natuur met de nodige rust gedijen in de percelen en kan zich ongestoord een interessante flora en fauna ontwikkelen.

De verkeerswisselaar te Aalbeke, evenals die te Gullegem, zal reeds dit voorjaar beplant worden. Hierbij zullen de voordien vermelde beplantingsopties worden toegepast.

Worden de domeinbossen van Ravels binnenkort openbaar verkocht?

WILLY D'EXELLE

Ogenschijnlijk heeft een domeinbos weinig te maken met een kanaal. Er staat wel degelijk "ogenschijnlijk" want het Albertkanaal zou er wel eens onrechtstreeks de oorzaak van kunnen zijn dat het tot een openbare verkoop van de domeinbossen van Ravels komt.

In 1978 werd door de Belgische Staat een aanbesteding uitgeschreven voor verbredingswerken aan het Albertkanaal. Hiermee was de aardige som van 960 miljoen frank gemoeid. Voor de gunning van het werk werd de uitslag van de aanbesteding echter niet gevolgd. Het werk werd echter niet toevertrouwd aan de aannemer met de laagste inschrijvingsprijs maar aan een andere aannemer. De laagste inschrijver, de nederlandse firma Van Oord, trok naar de Raad van State. Dit rechtscollege stelde Van Oord in gelijk. Via een burgerlijke rechtspleging werd de Belgische Staat veroordeeld tot het uitbetalen van een schadevergoeding van 10 % van het aanbestedingsbedrag. Er werd een eerste schijf uitbetaald, daarna gebeurde een hele tijd niets meer.

Ondertussen was de eerste fase van de staatshervorming van start gegaan. Door deze staatshervorming werden de staatsbossen overgedragen aan de gewesten. Bij de federale administratie oordeelde men dat het restant van de schadevergoeding ten laste van het Vlaamse Gewest moest genomen worden. Het Vlaamse Gewest daarentegen oordeelde dat zij niet moest opdraaien voor schulden uit het verleden.

Om een lang verhaal kort te maken, de firma Van Oord was het wachten beu en trok opnieuw naar de rechtbank. Ditmaal vroeg Van Oord de inbeslagname van de domeinbossen van Ravels. De rechtbank ging in op deze eis en stelde ook een notaris aan om de eerste voorbereidingen voor een openbare verkoop te nemen. Krachtens

de beschikking van de rechtbank konden de domeinbossen van Ravels openbaar verkocht worden om zo de firma Van Oord schadeloos te stellen. Dat het menens was bleek uit het feit dat een gedeelte van de bossen reeds werd opgemeten en opgedeeld in verschillende loten. Deze werken werden wel gestaakt toen minister De Batselier een besluit ondertekende met het verbod tot vervreemding van de domeinbossen van Ravels. Een vraag van het Vlaamse Gewest tot opschorting van de beslagprocedure werd door de rechtbank onontvankelijk verklaard. Ondertussen loopt er wel nog een beroepsprocedure bij het Hof van Beroep.

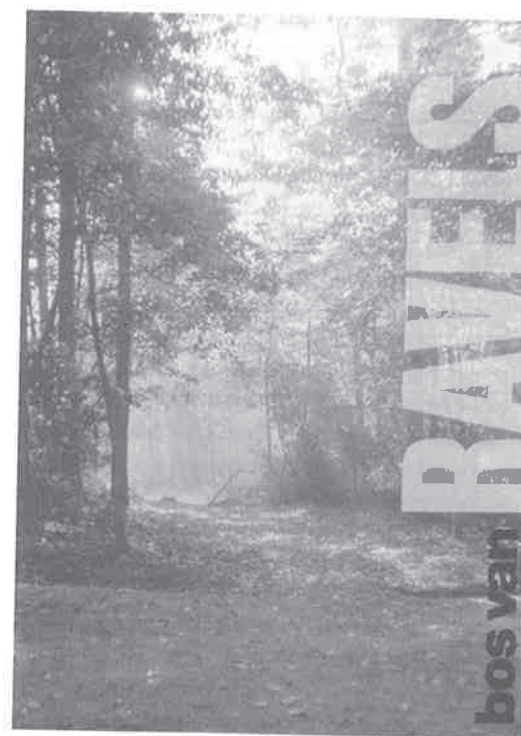
De vraag moet gesteld worden of het inderdaad ooit kan komen tot een daadwerkelijke openbare verkoop van de domeinbossen van Ravels. Om hierop een antwoord te geven moet er even naar het administratieve recht worden gekeken. De goederen van de Staat (en van gewesten en gemeenschappen) worden opgedeeld in een 'openbaar' en een 'privaat' domein. De goederen uit het openbaar domein zijn onvervreemdbaar en niet vatbaar voor beslag. Er wordt geoordeeld dat deze onontbeerlijk zijn voor de goede werking van de openbare dienst. Bij de goederen uit het privaat domein ligt de situatie enigzins anders. De rechtspraak is hierover verdeeld. Eén tendens stelt dat deze goederen uit het privaat domein wel kunnen verkocht worden maar dat deze niet vatbaar zijn voor een uitvoerend beslag.

Een andere opvatting is dat het verbod tot inbeslagname niet meer zo absoluut is. Inbeslagname van de

goederen uit het privaat domein is volgens deze tendens dus mogelijk wanneer de gevraagde uitvoeringsmaatregel verenigbaar is met de continuïteit van de openbare dienst.

Bij de indeling in het openbaar en het privaat domein van het Vlaamse Gewest werden de domeinbossen ondergebracht in het privaat domein. De vraag van het Vlaamse Gewest om het beslag van de domeinbossen van Ravels ongedaan te maken was juist gefundeerd op de stelling dat deze bossen noodzakelijk waren voor de goede werking en de continuïteit van een openbare dienst. De beslagrechter achtte deze stelling niet aanvaardbaar....

De uiteindelijke beslissing of de domeinbossen al dan niet openbaar kunnen verkocht worden is derhalve volledig in handen van de rechtspraak in hoger beroep. Wanneer deze uitspraak zal vallen en hoe deze uitspraak zal zijn is onvoorspelbaar.

Medewerkers gezocht voor inventarisatieprojecten.

De zoogdiereninventarisatie.

De JNM (Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming vzw) start dit jaar met een nieuw inventarisatieproject. De JNM is een vereniging die zo'n 2500 jongeren groepeerd tussen 8 en 25 jaar met een uitgesproken interesse voor de natuur en ons leefmilieu. De JNM is opgedeeld in 45 afdelingen en er zijn ook nog een aantal werkgroepen van jongeren die zich specialiseren in vogels, de kust, milieu en zoogdieren.

Enkele jaren geleden startte de JNM met een succesvolle vlinderinventarisatie, waaruit een vlinderwerkgroep ontstond als onafhankelijke vereniging. Nu wil men de verspreiding en het voorkomen van de Vlaamse zoogdieren beter leren kennen. Reeds begin de jaren '80 werd door diezelfde Zoogdierenwerkgroep van de JNM een inventarisatieproject opgestart. Dit resulteerde in 1986 in de publikatie 'Zoogdiereninventarisatie van Vlaanderen (1976-1985)'. Nu is het de bedoeling om op korte termijn opnieuw zoveel mogelijk juiste informatie over zoogdieren in Vlaanderen te verzamelen. Daarbij zijn ook waarnemingen van algemene soorten uiterst belangrijk. Van vele streken zijn immers geen recente gegevens bekend. Het uiteindelijke streefdoel is de uitgifte van een atlas van de Vlaamse zoogdieren in het jaar 2000. De JNM doet dan ook een oproep tot medewerkers voor het project. Je moet zeker geen zoogdienspecialist zijn. De enige voorwaarde om mee te werken is voldoende nauwkeurig werken. Het is ook niet nodig om op zoek te gaan naar spektakulaire, zeldzame soorten. De inventarisatie streeft immers volledigheid na en het is dan ook minstens even belangrijk om een duidelijk beeld te hebben van het voorkomen van de gewone soorten als Mol, Egel, Konijn, Muskusrat, ...

Een inventarisatie is natuurlijk geen doel op zich. De kennis van de verspreiding van de zoogdieren is echter een eerste voorwaarde om tot de effectieve bescherming van bepaalde soorten en hun biotoop te kunnen overgaan. Daarenboven zijn een aantal zoogdieren indicatorsoorten, omdat ze aan de top van de voedselpiramide staan (bv. de roofdieren) of omdat ze aan hun omge-

ving heel specifieke eisen stellen (bv. Waterspitsmuis, Otter, sommige vleermuizen, ...). Gegevens over het al dan niet voorkomen van die soorten in een bepaald gebied leveren ons dan ook heel belangrijke aanwijzingen voor het te voeren beheer. Ook in een ruimer beleidskader (structuurplanning en waterzuiveringsprogramma's) kunnen inventarisatiegegevens voor de nodige wetenschappelijke onderbouw zorgen.

Iedereen kan meehelpen door het hele jaar zoveel mogelijk waarnemingen te verzamelen en te noteren op waarnemingsformulieren. Deze formulieren kunnen gratis worden besteld bij de JNM. Het spreekt vanzelf dat ook oude waarnemingen (tot 1986) welkom zijn.

Zoogdieren kunnen op verschillende manieren worden waargenomen. Het eenvoudigst is natuurlijk de zichtwaarneming (voor gemakkelijk herkenbare soorten) of de vondst van verkeersslachtoffers. Onderzoek op muizen kan het best door vangsten met life-traps, maar soms kunnen onze kat of hond ook heel wat 'inventarisatiewerk' verrichten (voor zover we hun prooien determineren en opschrijven). Het uitpluizen van braakballen, vooral die van Kerkuil, kan een massa gegevens over kleine zoogdieren opleveren. Onderzoek naar vleermuizen is dan weer iets apart, hiervoor is meestal een bat-detector vereist. En dan zijn er natuurlijk ook nog pootafdrukken, uitwerpselen die territoria afbakenen, graafwerk, ...

Een folder met achtergrondinformatie en een veldboekje met waarnemingsformulieren kan gratis worden aangevraagd bij: JNM-zoogdiereninventarisatie Kortrijksepoortstraat 140 - 9000 Gent

Speciale aandacht voor marters ...

Koen Van Den Berge, Breedstraat 4 te 9660 Everbeek, werkzaam bij het Educatief Bosbouwcentrum Groenedaal en regelmatig medewerker van de Boskrant en Groene Band is bijzonder geïnteresseerd in alle waarnemingen of vermoedens van voorkomen van de Boom-marter en Steenmarter.

...en ook voor verkeersslachtoffers.

Het Vlaams wegverkeer is niet alleen moordend voor dancingbezoekers, maar ook voor dieren. Elk jaar sneuvelt een belangrijke hoeveelheid van de plaatselijke fauna onder de wielen, tegen de bumpers en voorruiters van auto's en vrachtwagens. Van 1 januari 1995 tot en met 31 december 1995 inventariseert het Koninklijk Bel-

gisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels (KBVBV), in het kader van het Europees Natuurbehoudsjaar '95, de verkeersslachtoffers onder de wilde fauna (dus niet honden of katten). Het is de bedoeling een zicht te krijgen op het aantal slachtoffers, de aard van de soorten die het meest kwetsbaar zijn, het verband tussen een diersoort en een bepaalde verkeerssituatie, ... Met de gegevens wil de KBVBV de bevoegde ministers overtuigen om diervriendelijke ingrepen aan het wegenet te laten uitvoeren, zoals bijvoorbeeld de aanleg van wildtunnels, het onderbreken van betonnen vangrails, het aanplanten van een natuurlijk scherm langs wegen om vogels te verplichten op grote hoogte de rijweg over te steken, ...

Er zijn reeds meer dan vijfhonderd medewerkers, waaronder een 150-tal rijkswachters van diverse verkeersposten. Geïnteresseerden kunnen ook een brochure 'De fauna en het wegverkeer' en 10 werkfiches aanvragen op volgend adres: KBVBV, Veeweidestraat 43, 1070 Brussel. Tel. 02/521.28.50, fax 02/527.09.89.

Op zoek naar vlinderwaarnemingen....

Zoals hierboven reeds vermeld ontstond de vlinderwerkgroep uit de JNM en is het nu een onafhankelijke vereniging. Er werd reeds een 'voorlopige atlas van de Vlaamse dagvlinders' uitgebracht. Maar de vlinderwerkgroep zoekt nog steeds naar alle mogelijke oude en nieuwe waarnemingen van dagvlinders in Vlaanderen. Meer info bij Hans Van Dyck, Kastanjelaan 49, 2200 Herentals. Tel. 014/21.12.99, fax 014/23.91.94.

...of naar sprinkhanen....

De 'viezebeestjeswerkgroep' van de JNM, de werkgroep rond ongewervelden, heeft dan weer een inventarisatieproject opgestart rond sprinkhanen. Ook hiervoor zijn alle waarnemingen welkom. Meer info: JNM, Kortrijksepoortstraat 140, 9000 Gent.

... en natuurlijk mogen de zwaluwen niet ontbreken.

De Wielewaal vzw organiseert in het kader van het Europees Natuurbeschermingsjaar een sensibiliseringsactie rond de Boerenzwaluw, Huiszwaluw en Oeverzwaluw. Een onderdeel van de actie is een inventarisatie van de zwaluwen. Meer info: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Tel. 014/41.22.52, fax 014/43.96.51.

3e vergadering van de VN-Commissie voor Duurzame Ontwikkeling

CARL DE SCHEPPER

Van 10 tot en met 28 april 1995 vergaderde te New York (USA) de Commission on Sustainable Development (CSD) voor de derde keer. Deze Commissie zag het levenslicht op de Wereld milieu conferentie te Rio de Janeiro in 1992. De CSD dient als ondersteunend orgaan van de Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties welke de tenuitvoerlegging van Agenda 21 dient te evalueren. Agenda 21 is een globaal actieprogramma waarin leefmilieu gekoppeld wordt aan maatschappelijke ontwikkeling.

De Braziliaan Henrique Cavalcanti nam de voorzitterstoel over van de Duitse minister Klaus Töpfer. Naast andere thema's welke in Agenda 21 voorkomen (verwoestijning, biotechnologie en biodiversiteit, capaciteitsopbouw en transfert van technologie en middelen, wetenschappelijk onderzoek voor duurzame ontwikkeling, maatschappelijk betrokken groepen,...) nam bosbouw een belangrijke plaats in. Zo werd beslist *een intergouvernementeel panel rond bossen* op te richten dat zich zal concentreren op alle met bosbouw verwante thema's uit de Rio conferentie. Dit panel zal in de eerste plaats op het internationale niveau de multi-disciplinaire aanpak rond de bosproblematiek promoten.

Het panel zal eveneens enkele controversiële onderwerpen behandelen zoals de relatie tussen de eco-certificering van hout en andere bosproducten en het duurzaam beheer van bossen. Andere aandachtspunten voor het panel zullen zijn :

- het onderzoeken van de noodzaak te komen tot een mondiale (juridisch bindende) bossenconventie;
- het nagaan van de relatie tussen de houthandel en het duurzaam beheer van bossen. Dit houdt ook het opstellen van een methodologie in m.b.t. het volledig waarderen van bosproducten en bosdiensten;

- het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek m.b.t. het ontwikkelen van internationaal aanvaardbare criteria en indicatoren voor duurzaam bosbeheer;
- ontwikkelen en verder uitbouwen van de internationale financiële steun en de transfert van kennis en technologie;
- het inventariseren en doorlichten van het op internationaal niveau uitgevoerde werk rond bossen met de bedoeling tekorten en kennisleemten te definiëren, dubbel werk te vermijden en domeinen voor te stellen waarin versterking van de inspanningen gewenst is.

Dit panel zal een voortgangsrapport voorleggen aan de volgende vergadering van de Commissie (voorjaar 1996). Een eindrapport is te verwachten in april 1997.

Binnen deze immense opdracht zal het panel in grote mate zelf instaan voor de werkelijk te behandelen punten. Dit leidt tot de veronderstelling dat een aantal landen op de rem willen gaan staan, zeker voor wat betreft de meest controversiële onderwerpen. Andere te behandelen onderwerpen (vb. financiën en overdracht van technologie en financiën) dreigen alles te overstemmen zodat de vrees bestaat dat er concreet weinig uit de bus zal komen.

Het valt te verwachten dat op het internationale niveau meer en meer rond bossen zal gepraat worden. Dit kan duiden op een groeiende belangstelling en metter tijd valt er misschien wel een consensus te melden. Ondertussen schiedt de bosdegradatie op mondiaal niveau steeds verder. Volgens de grootste sceptici zal ook dit panel hierop leidzaam moeten toezien en moeten vaststellen dat het hopeloos te laat zal komen met wat misschien een oplossing zou kunnen zijn.

ving heel specifieke eisen stellen (bv. Waterspitsmuis, Otter, sommige vleermuizen, ...). Gegevens over het al dan niet voorkomen van die soorten in een bepaald gebied leveren ons dan ook heel belangrijke aanwijzingen voor het te voeren beheer. Ook in een ruimer beleidskader (structuurplanning en waterzuiveringsprogramma's) kunnen inventarisatiegegevens voor de nodige wetenschappelijke onderbouw zorgen.

Iedereen kan meehelpen door het hele jaar zoveel mogelijk waarnemingen te verzamelen en te noteren op waarnemingsformulieren. Deze formulieren kunnen gratis worden besteld bij de JNM. Het spreekt vanzelf dat ook oude waarnemingen (tot 1986) welkom zijn.

Zoogdieren kunnen op verschillende manieren worden waargenomen. Het eenvoudigst is natuurlijk de zichtwaarneming (voor gemakkelijk herkenbare soorten) of de vondst van verkeersslachtoffers. Onderzoek op muizen kan het best door vangsten met life-traps, maar soms kunnen onze kat of hond ook heel wat 'inventarisatiewerk' verrichten (voor zover we hun prooien determineren en opschrijven). Het uitpluizen van braakballen, vooral die van Kerkuil, kan een massa gegevens over kleine zoogdieren opleveren. Onderzoek naar vleermuizen is dan weer iets apart, hiervoor is meestal een bat-detector vereist. En dan zijn er natuurlijk ook nog pootafdrukken, uitwerpselen die territoria afbakenen, graafwerk, ...

Een folder met achtergrondinformatie en een veldboekje met waarnemingsformulieren kan gratis worden aangevraagd bij: JNM-zoogdiereninventarisatie Kortrijksepoortstraat 140 - 9000 Gent

Speciale aandacht voor marters ...

Koen Van Den Berge, Breedstraat 4 te 9660 Everbeek, werkzaam bij het Educatief Bosbouwcentrum Groenedaal en regelmatig medewerker van de Boskrant en Groene Band is bijzonder geïnteresseerd in alle waarnemingen of vermoedens van voorkomen van de Boom-marter en Steenmarter.

...en ook voor verkeersslachtoffers.

Het Vlaams wegverkeer is niet alleen moordend voor dancingbezoekers, maar ook voor dieren. Elk jaar sneuvelt een belangrijke hoeveelheid van de plaatselijke fauna onder de wielen, tegen de bumpers en voorruiters van auto's en vrachtwagens. Van 1 januari 1995 tot en met 31 december 1995 inventariseert het Koninklijk Bel-

gisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels (KBVBV), in het kader van het Europees Natuurbehoudsjaar '95, de verkeersslachtoffers onder de wilde fauna (dus niet honden of katten). Het is de bedoeling een zicht te krijgen op het aantal slachtoffers, de aard van de soorten die het meest kwetsbaar zijn, het verband tussen een diersoort en een bepaalde verkeerssituatie, ... Met de gegevens wil de KBVBV de bevoegde ministers overtuigen om diervriendelijke ingrepen aan het wegenet te laten uitvoeren, zoals bijvoorbeeld de aanleg van wildtunnels, het onderbreken van betonnen vangrails, het aanplanten van een natuurlijk scherm langs wegen om vogels te verplichten op grote hoogte de rijweg over te steken, ...

Er zijn reeds meer dan vijfhonderd medewerkers, waaronder een 150-tal rijkswachters van diverse verkeersposten. Geïnteresseerden kunnen ook een brochure 'De fauna en het wegverkeer' en 10 werkfiches aanvragen op volgend adres: KBVBV, Veeweidestraat 43, 1070 Brussel. Tel. 02/521.28.50, fax 02/527.09.89.

Op zoek naar vlinderwaarnemingen....

Zoals hierboven reeds vermeld ontstond de vlinderwerkgroep uit de JNM en is het nu een onafhankelijke vereniging. Er werd reeds een 'voorlopige atlas van de Vlaamse dagvlinders' uitgebracht. Maar de vlinderwerkgroep zoekt nog steeds naar alle mogelijke oude en nieuwe waarnemingen van dagvlinders in Vlaanderen. Meer info bij Hans Van Dyck, Kastanjelaan 49, 2200 Herentals. Tel. 014/21.12.99, fax 014/23.91.94.

...of naar sprinkhanen....

De 'viezebeestjeswerkgroep' van de JNM, de werkgroep rond ongewervelden, heeft dan weer een inventarisatieproject opgestart rond sprinkhanen. Ook hiervoor zijn alle waarnemingen welkom. Meer info: JNM, Kortrijksepoortstraat 140, 9000 Gent.

... en natuurlijk mogen de zwaluwen niet ontbreken.

De Wielewaal vzw organiseert in het kader van het Europees Natuurbeschermingsjaar een sensibiliseringsactie rond de Boerenzwaluw, Huiszwaluw en Oeverzwaluw. Een onderdeel van de actie is een inventarisatie van de zwaluwen. Meer info: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Tel. 014/41.22.52, fax 014/43.96.51.

3e vergadering van de VN-Commissie voor Duurzame Ontwikkeling

CARL DE SCHEPPER

Van 10 tot en met 28 april 1995 vergaderde te New York (USA) de Commission on Sustainable Development (CSD) voor de derde keer. Deze Commissie zag het levenslicht op de Wereld milieu conferentie te Rio de Janeiro in 1992. De CSD dient als ondersteunend orgaan van de Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties welke de tenuitvoerlegging van Agenda 21 dient te evalueren. Agenda 21 is een globaal actieprogramma waarin leefmilieu gekoppeld wordt aan maatschappelijke ontwikkeling.

De Braziliaan Henrique Cavalcanti nam de voorzitterstoel over van de Duitse minister Klaus Töpfer. Naast andere thema's welke in Agenda 21 voorkomen (verwoestijning, biotechnologie en biodiversiteit, capaciteitsopbouw en transfert van technologie en middelen, wetenschappelijk onderzoek voor duurzame ontwikkeling, maatschappelijk betrokken groepen,...) nam bosbouw een belangrijke plaats in. Zo werd beslist *een intergouvernementeel panel rond bossen* op te richten dat zich zal concentreren op alle met bosbouw verwante thema's uit de Rio conferentie. Dit panel zal in de eerste plaats op het internationale niveau de multi-disciplinaire aanpak rond de bosproblematiek promoten.

Het panel zal eveneens enkele controversiële onderwerpen behandelen zoals de relatie tussen de eco-certificering van hout en andere bosproducten en het duurzaam beheer van bossen. Andere aandachtspunten voor het panel zullen zijn :

- het onderzoeken van de noodzaak te komen tot een mondiale (juridisch bindende) bossenconventie;
- het nagaan van de relatie tussen de houthandel en het duurzaam beheer van bossen. Dit houdt ook het opstellen van een methodologie in m.b.t. het volledig waarderen van bosproducten en bosdiensten;

- het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek m.b.t. het ontwikkelen van internationaal aanvaardbare criteria en indicatoren voor duurzaam bosbeheer;
- ontwikkelen en verder uitbouwen van de internationale financiële steun en de transfert van kennis en technologie;
- het inventariseren en doorlichten van het op internationaal niveau uitgevoerde werk rond bossen met de bedoeling tekorten en kennisleemten te definiëren, dubbel werk te vermijden en domeinen voor te stellen waarin versterking van de inspanningen gewenst is.

Dit panel zal een voortgangsrapport voorleggen aan de volgende vergadering van de Commissie (voorjaar 1996). Een eindrapport is te verwachten in april 1997.

Binnen deze immense opdracht zal het panel in grote mate zelf instaan voor de werkelijk te behandelen punten. Dit leidt tot de veronderstelling dat een aantal landen op de rem willen gaan staan, zeker voor wat betreft de meest controversiële onderwerpen. Andere te behandelen onderwerpen (vb. financiën en overdracht van technologie en financiën) dreigen alles te overstemmen zodat de vrees bestaat dat er concreet weinig uit de bus zal komen.

Het valt te verwachten dat op het internationale niveau meer en meer rond bossen zal gepraat worden. Dit kan duiden op een groeiende belangstelling en metter tijd valt er misschien wel een consensus te melden. Ondertussen schrijdt de bosdegradatie op mondiaal niveau steeds verder. Volgens de grootste sceptici zal ook dit panel hierop leidzaam moeten toezien en moeten vaststellen dat het hopeloos te laat zal komen met wat misschien een oplossing zou kunnen zijn.